

**Norske matrosers
deltagelse i
Slaget på Københavns Red
2. april 1801**

Ingrid Bonde Nielsen
Jette Bøgvad
Torger Børresen

København 2. april 2019

Udsnit af opstilling på Krigsmuseet, København, Slaget på Reden 1801. Foto: Torger Børresen

OM FORFATTERNE

Ingrid Bonde Nielsen

Født 1943. Indtil aug. 1951 norsk statsborger, siden da dansk statsborger.

Uddannet teknisk assistent i København.

Slægtsforsker siden 1995. Bestyrelsesmedlem i Sydkystens slægtsforskerforening fra 1999, formand for samme forening siden 2008.

Har undervist i slægtsforskning og gotisk læsning i aftenskoleregi. Artikelskrivning til diverse slægtsforskerblade.

Har slægten i Norge, Danmark, Sverige, England, Tyskland, Holland og Frankrig, men forsker mest i norske og danske slægter og især i søens folk.

Jette Bøgvad

Født 1943 i København.

Vuggestueleder i 25 år.

Har slægtsforsket siden 1987, også for flere andre familier.

Leder af slægtsforskergruppe gennem 15 år med undervisning og ture til arkiverne.

Egne aner findes i Danmark, Norge og Tyskland samt Østrig.

Torger Børresen

Født 1947 i Norge. Efter aug. 1983 bosat i Danmark med forskellige ansættelser på DTU.

Uddannet Ph.D. 1976 i bioteknologi fra Norges Teknisk Naturvidenskabelige Universitet, Trondheim.

Har altid haft interesse for historie og slægtsforskning, men det er først efter pensionering, at slægtsforskningen er en heltids beskæftigelse. Den norske slægt beskrevet på www.torgerborresen.dk har udgangspunkt i det lille øsamfund Espevær på Vestlandet, men forgrener sig til Lofoten, Narvik-området og Vesterålen i Nordnorge, og til Trondheim og Lillehammer i Sydnorge.

Forfatterne på Rigsarkivet. Fra v. Ingrid Bonde Nielsen, Torger Børresen og Jette Bøgvad

FORORD

Det kan måske undre, at vi har taget dette emne op, om et slag der blev udkæmpet for over 200 år siden mellem Danmark-Norge og England. Der er allerede skrevet bøger og artikler af anerkendte historikere, og slagets forskellige vinkler er analyseret og fortolket i forskellige fagkredse. Den kendte litteratur (se litteraturliste) omhandler imidlertid i de fleste tilfælde de politiske forhold og de øverste ansvarliges ageren i forbindelse med slaget. Så vidt vides er der meget få beretninger om de menige matroser, soldater og frivillige som stod på dækket på de skibe, der var lagt ud i Kongedybet for at forsvare København mod det angreb, der kom fra engelske skibe ved middagstid den 2. april 1801. Det vi ønsker, med nærværende skrift, er at belyse den indsats disse mandskaber udøvede igennem beskrivelser af udvalgte matrosers levnedsløb i den grad vi har været i stand til at finde pålidelig information.

Over 1500 af de udskrevne mandskaber kom fra Norge, rekrutteret fra kystområderne i Sydnorge. Vi vil gerne fortælle lidt om hvilke udfordringer det medførte at få så mange, primært matroser, til København på blot nogle måneder. Men ingen af disse har, så vidt vi har kunnet finde, efterladt noget skriftligt vidnesbyrd om deres oplevelser. Dog foreligger enkelte mundtlige beretninger, som deltagerne har fortalt hjemme efter at de vendte tilbage, og disse historier er blevet genfortalt i familierne i flere generationer senere. Vi har fundet nogle af disse historier, der nok er fordrejet og ændret en del efter som de er genfortalt, så vi har forsøgt at komme nærmere en 'virkelig' historie for udvalgte matroser ved at stykke sammen faktuelle oplysninger vi har fundet i skriftligt kildemateriale som kirkebøger, folketællinger, skiftedokumenter, aviser og originale dokumenter opbevaret primært på Rigsarkivet i København og på Det Kongelige Bibliotek. Ved at udvælge det lille antal matroser vi har gjort, er det måske ikke repræsentativt for alle deltagerne. Hertil er variation i baggrund, geografisk tilhørsforhold, profession og personlige egenskaber for stor, men hvis vi kan formidle et billede af oplevelser, evt. holdninger og til en vis grad hvilke 'karakterer' der deltog, er vores formål opnået.

Vi har haft samtaler med marinehistorikere som Hans Christian Bjerg, Jørgen Green og Niels Bjørn Hansen, som vi er stor tak skyldig for inspiration og hjælp til at finde kilder og baggrundsmateriale. Desuden har vi haft stor hjælp fra norske slægtsforskere, som vi har haft kontakt til vedrørende enkelte af matroserne. Her skal særligt nævnes Rolf Ivar Kristensen i forbindelse med beskrivelse af matros Ole Michelsen, Elisabeth Lysebo for oplysninger om hendes 3x tipoldefar Peder Larsen og Randi Elisabeth Hagen for oplysninger om matroserne Knut Olsen Fagereng og Elling Nielsen. Vi har desuden eftersøgt oplysninger igennem forskellige norske historielag og enkelte grupper på Facebook, hvorigennem vi har fået positive tilbagemeldinger og enkelte tips vi har benyttet os af. Vi er alle som har vist interesse for vores projekt stor tak skyldig.

Vi takker også for hjælp og vejledning fra dygtige medarbejdere ved Rigsarkivet i København og Det Kgl. Bibliotek, samt at vi har fået stillet originalt arkivmateriale til rådighed på læsesalene begge steder. Vi håber, resultatet kan kaste nyt lys over hvad det ville sige, at være 'den udøvende' person i dette søslag, og sætte observationerne ind i en samfundsmæssig ramme karakteristisk for tidsperioden.

INDHOLD

OM FORFATTERNE	2
Ingrid Bonde Nielsen.....	2
Jette Bøgvad	2
Torger Børresen.....	2
FORORD	3
INDLEDNING – BAGGRUND.....	5
GENERELLE FORHOLD VED SLAGET OG DETS BAGGRUND	6
Den politiske situation.....	6
Indskrivning i sørullen.....	6
Udskrivning af mandskaber.....	7
De norske deltageres march igennem Sverige.....	8
De generelle forhold ved slaget	12
Forholdene umiddelbart efter slaget.....	13
Hædersmedaljer.....	14
JACOB HANSEN	16
Jacob i søetaten som enrulleret.....	17
På march mod København 1801.....	18
Jacob Hansen om bord på ”Prøvestenen”.....	23
Livet efter slaget på Reden – udmærkelse og familieliv	25
OLE MICHELSEN	27
Oles liv efter slaget på Reden	30
GUNDER OLSEN.....	32
TORGER SVENDSEN	34
Hans Svendsen.....	36
JACOB DE LANGE.....	37
Forhyring på briggen ”Jørgen”	41
KNUD OLSEN FAGERENG OG ELLING NIELSEN.....	46
PEDER LARSEN	51
EFTERORD	55
ORDLISTE.....	56
LITTERATUR	57

INDLEDNING – BAGGRUND

Mange historiske beretninger er skrevet om slaget på Københavns Red den 2. april 1801, hvor englænderne satte sin flåde ind på at angribe København¹. Dog kan opfattelsen af den politiske baggrund og gennemførelsen af selve slaget, samt betydningen for eftertiden betragtes ud fra mange forskellige perspektiver, mange skrevet på 1800-tallet hvor tilgangen på skriftlig dokumentation ikke var så nemt, hvilket også kunne føre til uklare opfattelser og myter, til dels baseret på mundtlige beretninger, og når disse blev gentaget kunne ukorrekte fremstillinger også videreføres. Den grundigste, senere behandling af alle detaljerne, forhistorien, selv slaget, og det politiske billede, osv. er foretaget af historikeren Ole Feldbæk, og foreligger bl.a. i hans bog, ”Slaget på Reden” (1985). Flere tusinde mennesker deltog, nogle centralt placeret i selve kamphandlingerne, andre i bagvedliggende funktioner, og atter andre som observatører. Så vidt vi ved, er de ’menige’ deltageres vidnesbyrd kun i begrænset grad betragtet.

På ’helstatens’ side var der totalt over 5000 mand med i det, der blev kaldet ’defensionen’ af København. Deltagerne var rekrutteret både fra Danmark, Norge og hertugdømmerne. Det var i forhold til mange andre krigshandlinger ikke et stort slag, hvor både fem og ti gange så mange deltog, men som søslag betragtet var det af en væsentlig størrelse med ca. 30 skibe på hver af de kæmpende sider. Mandskaber var indkaldt fra Danmark, Slesvig og Norge. Over 1500 var nordmænd, som med kort varsel skulle indfinde sig i København i foråret 1801. Dette er så mange, at det er svært at forstå hvordan det var muligt at forberede sig til og deltage i slaget.

Hvem var de? Hvad var deres baggrund? Hvor kom de fra, og hvilken historie kan berettes om hvordan de blev udskrevet og tog sig frem til København? På trods af, at det er lang tid siden slaget fandt sted findes der både privat og offentligt skriftligt materiale i form af breve, dagbøger og andre dokumenter, samt mundtlige overleveringer, som endnu ikke har været betragtet ud fra en vinkel om hvordan det var at være ’gemen’ deltager i slaget. Det er værd at huske, at blandt alt materiale som er håndskrevet, er kun noget af det transskriberet, noget er scannet for elektronisk adgang, men langt det meste foreligger fortsat som originale, håndskrevne dokumenter opbevaret i arkiver, biblioteker og museer.

Som slægtsforskere ønsker vi at uddrage oplysninger om udvalgte enkeltpersoner, som deltog på den ene eller anden måde i slaget, betragtet ud fra en personlig vinkel, dvs. vi har fremskaffet så mange oplysninger som muligt om hver enkelt person, baggrund, status, evt. familieforhold og levevilkår under hvilke de levede inden de kom til København. Vi har også undersøgt, i den grad det var muligt, hvilken eller hvilke funktioner den enkelte havde, og hvilken skæbne han fik, dvs. overlevede han, blev han kvæstet, eller var han blandt de faldne? For de som overlevede har vi også forsøgt at fortælle deres historie efter slaget, om de deltog i andre slag, lidt om deres efterkommere og hvor længe de levede. For de norske deltagere var der tale om indrullerede personer, for det meste matroser eller frivillige, men formentlig ikke ’pressede’, sådan som rekruttering kunne foregå i Danmark.

Opfattelserne af det at være borger var forskellige i Danmark hhv. Norge i perioden (Feldbæk, O. 1997). Nok var der et ønske fra norsk side om, at have en mere selvstændig position i fælles-riget Danmark-Norge, men når der var tale om udskrivning til forsvarshandlinger var man loyal. Efter en indledende orientering om generelle forhold ved slaget omtales efterfølgende de enkelte deltageres historier.

¹ <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/slaget-paa-reden-1801/>

GENERELLE FORHOLD VED SLAGET OG DETS BAGGRUND

På samme måde som vi må kende 1900-tallet for at forstå forholdene ved indgangen til 2000-årene må vi se tilbage på 1700-tallet, og navnlig de sidste år af det århundrede, for at forstå de første år af 1800-tallet. Danmark-Norge var fortsat et fælles-rige, men dertil hørte også hertugdømmerne Slesvig-Holsten, de nordatlantiske besiddelser Færøerne og Grønland, de Vestindiske øer, og besiddelser i Indien. Transport mellem disse områder tilsagde, at landet var en stor søfartsnation med en betydelig handelsflåde, der også betjente andre lande, og hertil havde man en ikke ubetydelig flåde af orlogsfartøjer. Den store søfartsnation havde været Holland, men efterhånden opbyggede også England en meget stor flåde, igen forårsaget af de mange oversøiske besiddelser, hvor forholdene ikke mindst i Nordamerika krævede en stor orlogsflåde.

Den politiske situation

I det storpolitiske billede havde Danmark-Norge været en neutral nation i mere end 70 år, og man tjente godt på handelsflåden, som efterhånden krævede et forsvar imod både pirater og de krigsførende lande i Europa. Længe havde man ført en ikke-væbnet neutralitet, men efter som krigen mellem bl.a. England og Frankrig udviklede sig sidst på 1700-tallet, ændrede dette sig til en væbnet neutralitet, hvilket også skyldtes ændringer i de indenrigspolitiske forhold med kronprins Frederik som den regerende og en ny udenrigsminister, grev Christian Bernstorff (fra 1797). Hertil kom, at man havde indgået en alliance med Rusland, Preussen og Sverige, hvor den væbnede neutralitet var en del af aftalen.

Det som i starten skulle være en beskyttelse af de danske handelsskibe kom efterhånden til at udvikle sig til meget mere, hvor Danmark-Norge blev den lille spiller i et storpolitisk billede (Mentz 2001). Landet var allieret med Sverige, men det var et erklæret ønske fra svensk side at erobre Norge, hvilket også var forsøgt, uden at det lykkedes. England ville gerne bryde det væbnede neutralitetsforbund og indgå alliance med Danmark-Norge, for derved at få adgang til havne på kontinentet, som man var afskåret fra. Fra engelsk side var desuden konvojerne et forhold som voldte problem, hvilket førte til konflikt mellem dansk-norske og engelske handels- og orlogsfartøjer, og var en af de udløsende faktorer for et angreb på Danmark-Norge. Når man fra dansk side stejlt afviste ethvert udspil til forhandling fra engelsk side var det fordi, man på en måde var trængt op i en krog i den internationale situation. Forenklet kan det forklares, at hvis man viste svaghed overfor England, og neutralitetsforbundet gik i opløsning, var der fare for at Preussen ville invadere de nordtyske områder, og Sverige ville erobre Norge.

Det første forsøg fra engelsk side på at angribe København skete i efteråret 1800, hvor den engelske flåde lå klar til at bombardere byen, men ved ihærdige diplomatiske forhandlinger og udviklingen i en ellers meget kompliceret storpolitisk situation, blev angrebet den gang afværget. Men det stod klart, at presset fra England ville fortsætte, og det ville være nødvendigt at mobilisere, dog måtte man være yderst forsigtig med at gøre synlige forberedelser til krig, da dette ville svække neutralitetsforbundet. Den danske flåde blev derfor liggende aftaklet i København, men man begyndte udskrivning af mandskaber.

Indskrivning i sørullen

At skaffe folk til orlogsflåden var ikke enkelt, og det system man havde udviklet udover 1700-tallet var meget i retning af at afprøve forskellige måder at rekruttere mandskaber på (Holmsen, 1953), og det var alt for mangelfuldt til at klare den store belastning det var at gå fra neutralitet til bemanning af en offensiv orlogsflåde. I fredstiden havde man en gang i året, normalt i november-december

udskrevet det mandskab man mente at have brug for i det efterfølgende år til de skibe man skulle bemane (Jeppesen, 1981). Efter som man fik flere skibe i sidste del af århundredet øgedes behovet, og der var ikke tale om en uddannelse andet end den, man kunne få på søkadetakademiet, og her var der tale om en officersuddannelse. For at rekruttere det øvrige mandskab foretrak man søfolk, som havde erfaring fra sejlads i handelsflåden, men at blive udskrevet til orlogsflåden var absolut ikke populært. Godt nok var man sikret en løn, men denne var lavere end i handelsflåden, og man kunne ikke være sikker på, at få sin hyre udbetalt. Hertil kom selvsagt det vigtigste, at sætte livet på spil. Søfolk i handelsflåden levede et 'frit' liv, og kunne søge hyre på udenlandske skibe, hvis forholdene der var bedre. Dette var der enkelte, der benyttede sig af, når ordren lød, at alt disponibelt mandskab på danske og norske skibe skulle komme sig hjem hurtigst muligt og indskrives i orlogsflåden. Enkelte af søfolkene var faktisk ikke helt ubekendte med krigsførelse, da nogle af handelsskibene havde indgået aftaler om at være bevæbnet for derved at reducere behovet for deciderede orlogsfartøjer.

Udover 1700-tallet var der desuden udviklet et indrulleringssystem, hvor alle mænd mellem 15 og 50 år bosat ½ mil fra kysten eller 1/4 mil fra bunden af fjordene kunne lade sig indrullere i søforsvaret i stedet for i hæren. Dette var hovedrullen, hvor man havde tre grader af befarenhed: helbefaren, halvbefaren og "søvant". Betalingen afgjordes af befarenhedsgraden. Herudover havde man ekstrarullen og ungdomsrullen. Ekstrarullen indeholdt alle over 50 år, som var friske nok til at tage en tøm, og i ungdomsrullen var alle under 16 år, selv mindreårige børn, som selvsagt ikke havde nogen befarenhedsgrad, de var ikke en gang altid konfirmerede, noget som på denne tid betød overgangen fra barn til voksen. I de tilfælde man ikke kom til at udføre tjeneste på egentlige orlogsfartøjer kunne man i den grad det var muligt, stå til rådighed på hvilke som helst andre fartøjer, hvor man så var 'sølimitter'.

I 1801 havde de indrullerede matroser eget ansvar for den påklædning de havde med på skibet, de måtte selv stå for udgiften med at skaffe sig det, søetaten krævede de skulle have med ombord. Det behøvede ikke nødvendigvis at være nyanskaffelser, men det skulle være tøj, der var i god stand, men hvilken facon og farver tøjet havde så man stort på. Der var ingen kompenstation ved den udgift den indrullerede måtte have ved evt. køb. Man måtte medbringe det selv, men kunne også godt købe det ombord. Udgiften kunne let komme op på omkr. 18. Rdl., hvilket kunne svare til 6-8 måneders løn. Ved de indrullerede ser vi i sørullen, at nogle af de indrullerede efter slaget den 2. april får udbetalt erstatning for det de har tabt eller fået ødelagt i kampens hede. Først godt op i midten af 1800-tallet stod søetaten for ekviperingen uden udgift for matrosen.

Men hvad var det så man skulle medbringe? Vi ser her en oversigt (Bork, 1974):

3 skjorter, 2 par underbukser, 1 sejldugstrøje med fór, 2 par sejldugsbukser, 1 par lange bukser, 2 par uldne strømper, 2 par linnedes strømper, 1 lærreds tørklæde, 1 kattuns tørklæde, 1 søkjole eller kavaj, 1 par vanter, 1 rund hat, 2 par sko, synåle samt garn og tråd, 1 par skospænder, 1 vandflaske, 1 træske, 1 redekam, 1 tættekam.

Udskrivning af mandskaber

Som tidligere nævnt havde Danmark-Norge ikke haft krige i en periode på mere end 70 år. Som nævnt, startede udskrivningen til et givent år normalt i november eller december det foregående år. Således også i 1801, hvor planerne blev forelagt Admiralitetet den 21. november 1800.

Udrustningen blev betegnet 'mellemske bemanning', dvs. til aktiv tjeneste, men ikke krig. Dog var der lagt en plan for hvilke skibe man skulle udruste i 1801, bl.a. som forpligtelse i forhold til

Neutralitetsforbundet. I alt skulle der udskrives 4.733 matroser fra Danmark, Slesvig og Norge, men tempoet var oprindeligt ikke hurtigere end, at danske og slesvigske mandskaber skulle møde i København i slutningen af marts, de søndenfjeldske norske mandskaber i starten af april, og fra Bergen og Trondhjems distrikter skulle man møde i slutningen af april.

Da den politiske situation tilspidsede allerede i december 1800 og man havde set, at englænderne 'stod for døren' tidligere det samme efterår, ville det måske stå klart, at man burde forøge mandskaberne. I stedet fremskyndede man blot udskrivningsplanerne. Man havde jo levet i fredstid i så mange år.

Situationen ændredes imidlertid hurtigt lige over årsskiftet, da det stod klart, at man ville få en krig med England og denne krig ville indledes med et angreb på København. Forsvaret af København var imidlertid et stort problem, både i form af materiel og mandskaber. En forsvarsplan måtte ligeledes udarbejdes i al hast. Planen som blev lagt var, at lægge skibe på række med relativt kort afstand ud mod Kongedybet. De fleste af skibene var aftaklet, og blev betegnet blokskibe eller stykpramme (se ordliste), i realiteten en 'flydende fæstning'.

Udskrivningen af mandskaber blev stærkt udvidet de første måneder af 1801, både i Danmark, Slesvig og Norge, hvor man skulle indkalde alt disponibelt mandskab, både værnepligtige og andre, især fra kystdistrikterne. Man slækkede måske noget på kravene til befarenhed for man skulle jo ikke sejle skibene, man skulle kæmpe, for det meste ved at betjene kanoner, hvilket ville sige at fremskaffe krudt og ammunition, som ikke kun var kanonkugler, men 'skråsække' og 'kardæsker'.

Ved den store udskrivning der blev intensiveret i 1801 var der nok således tale om mandskaber med meget varierende befarenhedsgrad, dog må man formode, at var man bosat i kystområder var man i de fleste tilfælde søvant. Men for at forstå hvad det ville sige at være søvant i denne tidsperiode skal man huske, at der ikke var tale om skibe med motorfremdrift. Man skulle sejle skibene, og man var derfor i høj grad afhængig af vind og strøm. Bugsering af de store skibe, som linjeskibene, var en meget besværlig affære i havneområderne. Til forsvaret af København meldte spørgsmålet sig: hvordan kunne man få de store, aftaklede skibe fra Holmens flådeleje ud til det som blev kaldt defensionslinien i Kongedybet? Det gjorde man ved såkaldt 'varpning', hvor mindre både blev roet ud foran det store skib med et anker. Efter at dette var sænket i en passende afstand foran skibet som skulle bugseres kunne skibet hales ind til dette anker. Når man var nået frem var et nyt anker roet ud til næste position, og det tidligere anker kunne hales op. Denne besværlige proces tog meget lang tid, og når man endelig var fremme på den fastsatte position blev i alt fire ankre lagt ud foran og bag skibet, så det kunne holde positionen (det var svinebundet). Men i enkelte situationer måtte ekstra ankre lægges ud hvis man f.eks. ville ændre vinkel i forhold til angribende skibe.

De norske deltageres march igennem Sverige

Ordren i det tidlige forår 1801 til indrulleringskontorerne lød, at alt disponibelt mandskab skulle udskrives til orlogstjeneste for at modstå et formodet angreb fra engelsk side. Man vidste meget lidt om hvornår et slag ville kunne stå, men efter besøget af den engelske orlogsflåde i august 1800 og de efterfølgende diplomatiske forhandlinger tilspidsede den politiske situation i en sådan grad, at det hastet med at indkalde et så stort mandskab som bare muligt. Feldbæk (1985) betegner i sin bog det engelske besøg i 1800 som 'generalprøven' på et angreb på København, dog havde man på dette tidspunkt ikke lagt ud nogen 'defensionslinje' og forsvarsværkerne på land var særdeles mangelfulde. Men truslen om et angreb satte fart i planlægningen af et forsvar for byen.

Som tidligere omtalt, blev udskrivning af mandskaber intensiveret i de første måneder af 1801. Problemet i Norge var, at man havde mangel på matroser. Bergersen (1966) redegør detaljeret for hvor mange søfolk og befarnede man havde til rådighed, og forklarer, at man opdagede, at der i hærens ruller stod mange fuldbefarne søfolk, som måtte kunne mobiliseres til søtjeneste, hvor de erhvervsmæssigt også hørte hjemme. Kronprinsen blev meget begejstret, og udsendte ordre så sent som i marts om, at denne overførsel skulle ske. Desværre kom der så mange forbehold fra de landmilitære, at idéen måtte opgives. Men en mobilisering af mandskaber fra kystbyerne i Norge til at tjenestegøre i København var en operation som krævede en omfattende logistik, og selv om man havde disponible skibe, hvad man egentlig ikke havde, kunne man ikke risikere tab af mandskaber når engelske skibe truede i Nordsøen og Skagerrak, ja faktisk helt ind i Kattegat. Hertil kom, at vinteren 1800-01 var en isvinter, så mange af de norske havne var tilfrosne. Lige på dette tidspunkt var Danmark-Norge allieret med Sverige i det væbnede neutralitetsforbund, så man ansøgte om, og fik tilladelse til, at marchere tropperne igennem Sverige. Oprindeligt havde man udkommanderet 1200 mand fra det søndenfjeldske Norge til marchen igennem Sverige, men senere besluttede man, at også mandskaber fra Bergen og Trondhjems distrikter skulle deltage i marchen. Totalt blev 1561 mand marcheret igennem Sverige inden slaget. De første startede i februar, de sidste i april og ankom således København efter at slaget var sket. En sammentælling af mandskabernes passage igennem Sverige viste, at over 2000 mand deltog i marchen. En opgørelse af det totale antal mandskaber i defensionen den 2. april 1801 viste at 5063 mand var involveret.

Samlingsstedet for marchen var Halden, hvorfra kolonnerne udgik i grupper på 60 eller 80 mand, i alt 23 grupper, hver fulgt af en landofficer som transportfører, da man ikke havde tilstrækkelige officerer fra søværnet (Bergersen, 1966). Det var, som omtalt i afsnittet om indskrivning i sørullen af matroser (s.7) en stor udrustning man skulle medbringe. Ifølge Bergersen (1966) blev al øvrig bagage befordret med vogne under marchen fra Norge til København. Marchen var på ni etaper, hver på ca. 40 km og med en hviledag hver tredje dag. Men for at komme til Halden skulle mandskaberne først tage sig frem fra byerne Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Bragenes (Aasgaardsstrand-Drammen) og Christiania. Vi formoder, at især marchen fra Bergen var svær, da man skulle tage over fjeldet til Østlandet (Kristoffersen, 2004). Det var sandsynligvis postruten den gang som blev benyttet. Først sejlede man ind Sognefjorden til Aurland, og derefter skulle man tage sig op over Fillefjeld og ned dalene på Østlandet. En nærmere beskrivelse findes i historien om Jacob De Lange.

Men det medførte nogle konflikter at sætte landofficerer til at føre søfolk på denne march, hvilket viste sig allerede inden afmarch fra Frederikshald (Halden). Bergersen (1966) beskriver levende hvordan man havde problemer med en gruppe bergensere, der brokkede sig over, at der var for få heste til transporten fra Christiania, og ”truede med at partere løjtnanten, hvis der ikke blev fremskaffet flere”! Episoden endte med, at officeren måtte efterlade to af de mest besværlige søfolk til den lokale befolkning med denne bemærkning: ”Næppe kunne en bonde mere frygte for en fjendes adfærd end for sådanne skammelige landsmænds voldsomheder”. Slotsfogeden på Akershus fæstning skrev følgende:

...almuen har gjort alt for at lette disse vigtige transporter, ”men særligt bergenserne ødelagt det hele og har forvoldt, at almuen er sat i yderste skræk for de mennesker der kaldes matroser”

Opfattelsen kunne altså være, at matroserne kunne skabe skræk i befolkningen, men den pågældende pulje med de særlige uromagere udviste åbenbart en modig indsats under selve slaget, hvor det er registreret, at 8 af dem faldt, og 5 kom på søkvæsthuset.

Samlingsstedet for alle var, som sagt, Frederikshald, eller Halden, som byen hedder i dag. Den ligger så at sige på grænsen til Sverige. Går man over broen ved Svinesund er man inde i Sverige. Her begyndte også marchen sydpå til København, men en så omfattende operation krævede omhyggelig planlægning, ikke mindst fordi færden gik igennem et andet land. Derfor blev planerne løbende drøftet med svenskerne igennem de diplomatiske kanaler. Meget af kommunikationen findes i håndskrevne breve på Rigsarkivet (se arkivalier nr.1), de fleste på fransk, som jo var diplomatsproget.

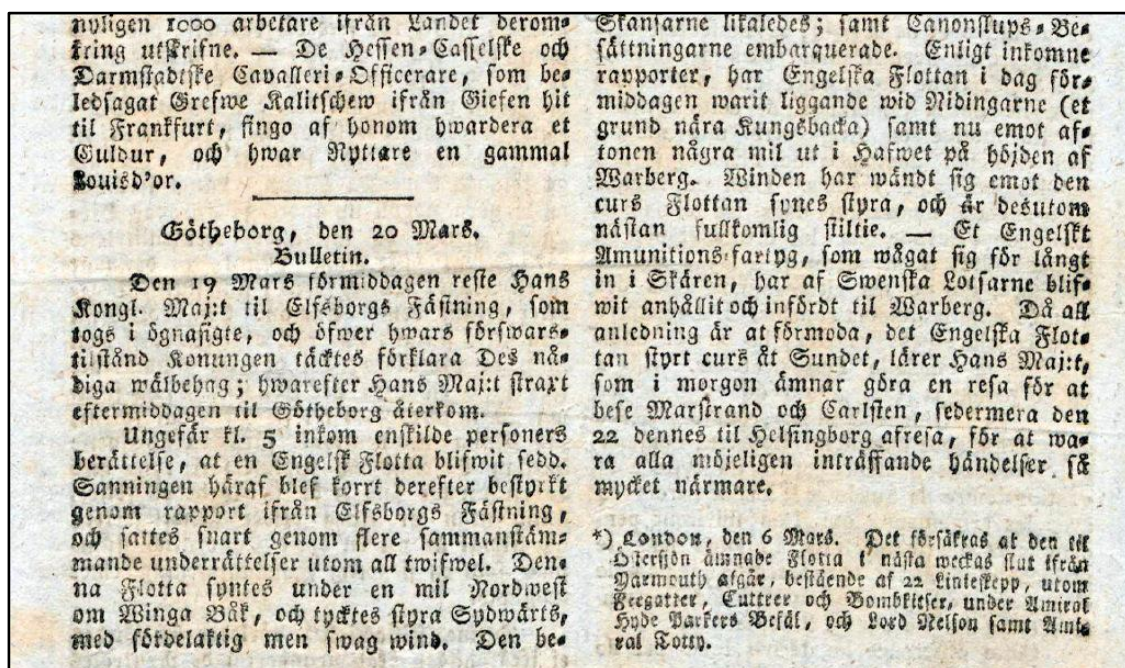
Steder for overnatning og proviantering. Grafik: Torger Børresen

Vi finder de første breve dateret den 6. januar 1801, og derefter fulgte megen korrespondance de påfølgende måneder, helt til april, hvor slaget fandt sted. Aftaler blev udformet meget detaljeret med angivelse af hvad som var matrosernes udgangspunkt (distrikter) og hvor man skulle overnatte i Sverige. Vejen man fulgte skulle være post-ruten fra Svinesund til Helsingborg, og stederne man skulle overnatte var: Viik, Uddevalla, Bakke, Göteborg, Kungsbacka, Varberg, Slöinge, Laholm og Engelholm, som var sidste stop inden Helsingborg.

Det blev fremhævet, at transporten måtte gennemføres, så den også kom den lokale befolkning til gode alle steder på ruten. Ifølge planerne og de indgåede aftaler, skulle dette blive en smuk operation uden forhindringer af nogen art, men det er tvivlsomt om det hele forløb så glat i virkeligheden, hvilket man kan mistænke at det ikke gjorde, når man ser på erfaringerne på ruten fra Christiania til Frederikshald, og det var endda før man var kommet ind i Sverige!

I Rigsarkivets samlinger findes også en pæn samling opgørelser fra de forskellige overnatningssteder, hvor man sirligt noterede navn og tilhørsforhold for den enkelte matros i store regnskabsbøger (se arkivalier nr.2). Heraf fremgår også om der var nogen der blev syge og måtte ligge over til senere transport. I regnskabsmaterialet findes mange kvitteringer for logi og beværtning med øl, transport af materiel, logi for syge matroser, skys af materialeforvalter, hestetransporter og kvittering for bropenge hvor det var nødvendigt at passere større vandløb.

I den diplomatiske kommunikation fremgår det fra svensk side, at kongen var meget interesseret i operationerne, og blev hele tiden underrettet om fremdriften. I en artikel i Stockholms Post-Tidningar den 26. marts 1801 fremgår det, at den svenske konge havde besøgt Elfsborg Fæstning ved Göteborg torsdag den 19. marts, altså kun to uger inden slaget, hvor det rapporteredes, at en engelsk flåde kunne observeres langs kysten. Efter at have besøgt Marstrand og fæstningen Carlsten, hvor man var i fuldt beredskab, ville kongen begive sig til Helsingborg den 22. marts. Det vil sige, han befandt sig på den samme rute, hvor de norske matroser marcherede og på samme tid! Hvorvidt der var kontakt mellem den svenske konge og matroserne, ved vi ikke.

Klip fra Stockholms Post-Tidningar 26 Marts 1801

De generelle forhold ved slaget

Efterhånden som mandskaberne ankom til København, blev de indskrevet til tjenesten på skibene eller i land, efter som det blev krævet af forefaldende opgaver. De som ankom først blev formentlig indkvarteret i eller omkring Nyboder i den grad det var muligt, eller direkte på skibene. De sidst ankomne før slaget, dvs. de sidste dage i marts måned, blev straks kommanderet om bord på skibene, som på det tidspunkt var ved at blive bugseret og varpet ud til deres positioner i defensionen. Men som det tidligere er forklaret, er dette meget omfattende operationer, som tog lang tid, og de sidste skibe kom ikke på plads før den 1. april.

Der var således meget lidt, eller ingen tid til at instruere mandskaberne i den tjeneste de skulle udføre. Enkelte skibe fik professionelle kanonerer til at indøve øvelser af kanonernes brug, men for de flestes vedkommende lykkedes det ikke at få den fornødne træning. Det er således en almindelig opfattelse, at det var ret uerfarne mandskaber der blev sendt i kamp den 2. april (Drolsum, 1917). Efter som den engelske flåde kom stadig nærmere den 31. marts og 1. april, og man ikke vidste, hvornår der ville komme et angreb, blev mandskaberne kommanderet til at have 'klart skib', dvs. at være klar til kamp, hvilket betød, at de måtte sove på dæk, noget der var en ualmindelig kold fornøjelse på denne årstid.

Under de sidste forberedelser blev også alle som ikke havde fået en klar rolle i kampen kommanderet i land i de småbåde, der hele tiden pendlet imellem skibene og landsiden. Dette omfattede også 'fruentimmere' som havde haft fri adgang til at besøge det udkommanderede mandskab, mens man forberedte forsvaret.

Englænderne havde lagt deres strategi ved at lade admiral Nelson sejle syd om Middelgrunden og der afvente de rigtige vindforhold, mens admiral Parker, med en mindre del af flåden, blev liggende nord for Kongedybet. Mens man ventede foretog englænderne nogle desperate ture med små både, gerne om natten, for at lodde dybderne i farvandet, som de ikke kendte. Nelson var heldig, for om morgenen den 2. april ændredes vindretningen fra nord til sydøst, hvilket gjorde forholdene ideelle for et angreb, som blev sat ind ca. kl. 10 ved at de engelske skibe sejlede på striben ind over Kongedybet for at tage deres positioner overfor de danske skibe. Et par af skibene gik dog på grund i den sydlige ende af Middelgrunden, men ellers startede de hårde kampe sydfra og bredte sig nordover.

Når man tager i betragtning det kolde vejr og den mangelfulde øvelse var det imponerende, at det lykkedes fra dansk side at bide så kraftigt fra sig under slaget. En senere analyse viste, at man i mange tilfælde havde skudt for højt, og således ikke ramt de engelske skibe. Et andet forhold der gjorde et slag som dette meget vanskeligt, var den krudtrøg der indhyllede skibene og gjorde signalering med flag næsten umuligt. Dette var selvsagt også tilfælde for englænderne, og menes at være en af årsagerne til, at Nelson kunne hævde ikke at have set signalet fra den kommanderende admiral Parker om at indstille skydningen. Men citatet om, at han havde sat sin kikkert til sit blinde øje, er nok en bedre historie.

Der foreligger omfattende beskrivelser af forholdene under slaget, på de forskellige skibe på den danske, henholdsvis engelske side, og fra 'tilskuerpladser' på land, nærmest fra minut til minut. Det ville være for meget at gå ind på alle disse detaljer, selv for de skibe hvor matroserne som her er omtalt deltog. Det generelle billede er, at der blev kæmpet bravt ved kanonerne, som blev afskudt så ofte man kunne, uden at de skulle blive for varme. Nogle eksploderede dog, med tab af mandskaber til følge. Den mest almindelige skade skete ved at man blev ramt af splintret træ efter som de

engelske kugler slog ind i skibene. I nogle tilfælde kunne man dog blive direkte ramt af kugler, eller andre former for den ammunition englænderne brugte, som var de såkaldte 'skråsække', som var møntet på at uskadeliggøre mandskaberne. Slaget udviklede sig således meget blodigt, og på enkelte skibe kunne man ikke færdes på skansen og det øverste dæk, men var henvist til kamp på de underste dæk, hvor varme, krudtrøg, et blodigt og slimet dæk gjorde forholdene umenneskelige. Vi har fået en mundtlig overlevering fortalt af et familiemedlem på Vestlandet i Norge, hvor det berettes om en deltagelse i slaget:

"Min bedstemor, Anna Korneliusdatter, Seljestokken [gml. stednavn før 1874], fortalte om en gammel aftægtsmand de havde, og han havde været med i slaget på reden. Han var meget gammel, og hun bare en lille pige [da det blev fortalt], så det var ikke så meget som blev husket eller forstået. Nok om det. Her er udsagnene: Røgen så tæt som vældig mørketåge. Dækket på batteriet glat af blod. To gange skød de ned flaget. Det var mig, der slog på trommen. Blodet randt ud af spygaterne på... Jeg har stået for både kugle og stål, men hvad har I 'banditter' [udsagn fra den gamle om unge mennesker i dag]. Hun [bedstemoren] havde også et andet udsagn fra ham [den gamle]: Den som ikke arbejder, han heller ikke æder. Det er dette jeg ved, hun fortalte. Hilsen Fridtjov Urdal."

Forholdene umiddelbart efter slaget

Hændelserne under de sidste minutter af slaget er noget uklare, men der blev udvekslet noter imellem admiral Nelson og kronprins Frederik, hvilket førte til forhandlinger om, at skydningen skulle ophøre. Denne brevveksling er noget omdiskuteret. Selv om en generel opfattelse er, at englænderne stod stærkest havde de samtidigt et stærkt ønske om at komme ud af slaget, og måske, hvis slaget havde fortsat, kunne det have ført adskillig yderlig skade til de engelske skibe. Som det var nu, benyttede englænderne lejligheden til at borde alle de danske skibe, som havde strøget flaget, for de engelske skibe var under sejl og kunne manøvrere på en helt anden måde end de danske. Opfattelsen kunne derfor være, at det var en engelsk sejr, men sandheden er vel nærmere, at det var et uafgjort slag. Det er også beskrevet, at Nelson udtalte sig meget rosende om de danske officerers og mandskabers indsats under slaget.

Efter som skydningen ophørte kl. 3 om eftermiddagen og mandskaberne havde sundet sig noget, kunne man efterhånden begive sig i land og opgøre skaderne. Enkelte skibe var besat af englænderne, og nogle af mandskaberne blev taget til fange, men blev senere landsat i København, da de engelske skibe efter slaget fortsatte ind i Østersøen. Det er meget vanskeligt at få en total opgørelse af antal døde og sårede. Mange af de døde var blevet lempet over bord under slaget og mange døde senere af de kvæstelser, de havde fået. Sårede blev i den grad det var muligt, bragt til Søkvæsthuset, og de døde blev begravet (se s. 53-54).

I Feldbæks bog (1985) finder man en oversigt over de rapporter man modtog fra de danske skibe, som viste, at man samlet havde 367 døde og 635 sårede, hvoraf ca. 100 døde efterfølgende. Hertil kom 205 såkaldte 'bortblevne', hvilket kunne være dem, der var smidt over bord, eller som simpelthen var flygtet fra slaget. Et totalt skøn for tabte menneskeliv efter disse oplysninger kunne så være 550-600 mand. På de engelske skibe var de officielle tabstal 256 døde og 692 sårede. Vi ved ikke hvor mange af de sårede på engelske skibe, som døde efterfølgende, men et skønnet tabstal kan være 400-450 døde.

Premierløjtnant Johan Frederik Bardenfleth, næstkommanderende på blokskibet ”Charlotte Amalie”, vurderede antallet af dræbte og kvæstede på den danske side til at være ca. 1200 i sit skrift ’Udkast til en militair Beskrivelse over Slaget på Kiøbenhavns Rhed den anden April 1801’, i øvrigt en beskrivelse, som er vurderet som en af de mest korrekte beskrivelser af slaget. Han oplyste ligeledes, at englænderne angav deres tab til mellem 900 og 1000 dræbte og kvæstede. En anden interessant oplysning han kommer med er, at noget over 1700 blev taget til fange af englænderne.

De tilfangetagne mandskaber og officerer blev ført over på de engelske skibe, men som nævnt, igen sat i land i København, da den engelske flåde sejlede videre ind i Østersøen stort set umiddelbart efter slaget. Desværre var der enkelte af mandskaberne som efter at de var overført til engelske skibe, som ønskede at gå i engelsk tjeneste, og således forblev om bord på disse skibe. For at forstå dette kan det være nødvendigt at huske, at det op til den tid vi taler om ikke var usædvanligt at lade sig hverve til militærtjeneste for fremmede nationer, og man har endda eksempler på, at konger har ’udlejet’ sine tropper. Men i den konkrete situation var det bittert for officererne at se ens egne folk overgå til fjenden efter de hårde kampe.

De danske skibe som blev taget var stort set så medtagne, at de ikke kunne bruges, og blev sat i brand af englænderne, det sidste skib endda efter at fredstraktaten var undertegnet den 14. april. Eneste undtagelse var linjeskibet ”Holsten”, som var blevet indrettet til hospitalskib og sendt til England sammen med to af deres linjeskibe, ”Monarch” og ”Isis” (Bardenfleth, 1801).

Hædersmedaljer

Efter slaget blev der uddelt 110 hædersmedaljer i guld og 129 i sølv. Medaljerne blev overrakt ved en højtidelighed den 2. april 1802. Alle officerer fik medaljen i guld (heraf flere nordmænd), de fleste med øsken. Hædersmedaljerne i sølv blev tildelt matroser, soldater og frivillige. Sammen med medaljen fik man bevilget en årlig pension på 15 Rdl. (Jørgensen, 1976). I alt 16 af medaljerne blev tildelt menige nordmænd, og alle var medaljer med øsken:

Jens Jørgen Alvestad, matros, ”Dannebrog”, Stavanger

Daniel Andersen, matros, ”Flådebatteri no. 1”, Christiansand

Peter Christensen, matros, ”Sværdfisken”, Christiansand

Simon Simonsen Eschendahl, matros, ”Sjælland”, Christiansand

Lars Guttormsen, matros, ”Wagrien”, Christiansand

Jacob Hansen, matros, ”Prøvestenen”, Bragenæs

Kittel Jensen, matros, ”Flådebatteri no. 1”, Christiansand

Christian Abraham Langesund, matros, ”Dannebrog”, Bragenæs

Ole Michelsen, matros, ”Sjælland”, Bragenæs

Halvor Mortensen, matros, ”Sværdfisken”, Christiansand

Henrich Nielsen, matros, ”Sjælland”, Frederikshald

Gunder Olsen Giedeland, seilmager, ”Sjælland”, Christiansand

Torger Svendsen, kvartermester, "Elven", Bragenæs

Govert Pedersen Svennevig, matros, "Wagrien", Christiansand

Andreas Tobiasen, matros, "Sværdfisken", Bragenæs

L.P. Walberg, styrmand, "Wagrien", Bragenæs

Desuden var der én person som var født i Norge, Rasmus Rasberg, frivillig (rullelæser) på blokskibet "Jylland", som fik sølvmedalje uden ønsken for sin indsats. I rapporten fra skibet er der følgende omtale:

Blev hårdt såret, men ville ikke forlade sin post, som han atter mødte op på da han var blevet forbundet.

De matroser hvis navne er fremhævet i ovenstående er alle nærmere omtalt i de følgende afsnit. Derefter følger yderligere levnedbeskrivelser af andre, udvalgte matroser, som deltog i slaget.

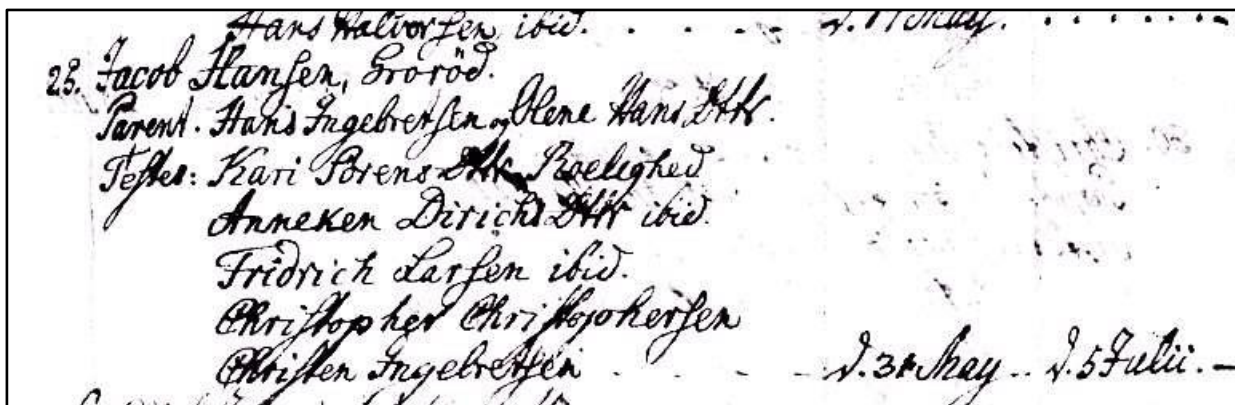

Medalje med ønsken, forside og bagside. Kilde: Orlogsmuseet

JACOB HANSEN

Tønsberg kirkebog for kirkeåret 1837 nævner, at den 59-årige skipper Jacob Hansen er død den 2. februar af gigtsvaghed og bliver begravet den 13. februar. Der tilføjes ved ham, at han havde fået medalje af 2. april. Og dermed er Jacob Hansen præsenteret, men vi går tilbage i tiden og følger Jacob lidt på livets vej før og efter slaget på Reden.

Genealogiske undersøgelser om Jacob og hans liv giver følgende oplysninger: Jacob bliver født i Vestfold i Ramsnes kirkesogn i 1778, som indførslen i kirkebogen nævner. Han er søn af Hans Ingebretsen og Olene Hansdatter.

Ved forældrenes vielse i Ramsnes kirke den 11. juli 1772, bliver faderen, Hans, nævnt som viseskoleholder boende ved Ramsnes præstegård. Dvs. det er ikke umiddelbart en søfartsfamilie Jacob er del af. Moderen Olene skulle være fra Bjune i Ramsnes. Foruden Jacob får forældrene 8 andre børn. De 4 ældste, heriblandt Jacob, bliver født i Ramsnes sogn.

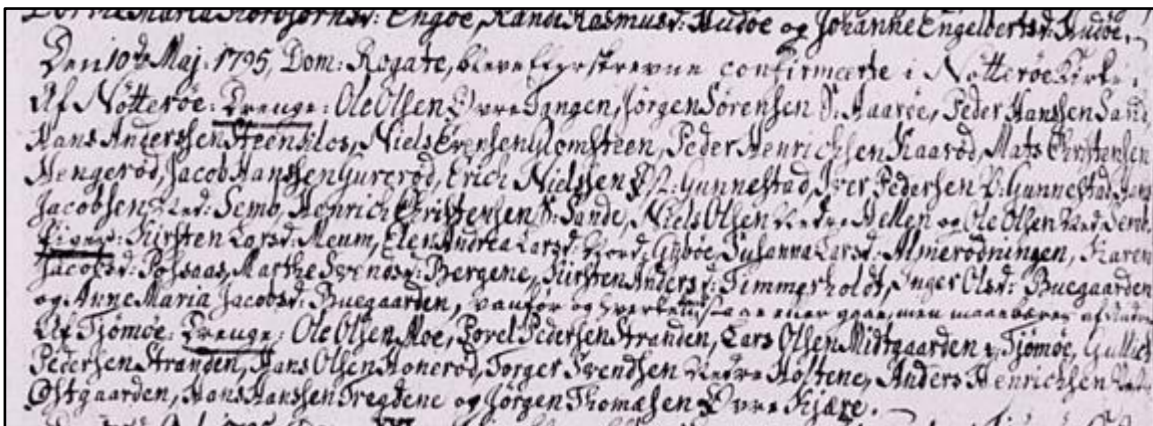
En skandale i familien er, da Jacobs far bliver grebet i at stjæle havremel fra en kværnmølle. Sækkene bliver fundet i familiens hjem i Ramsnes. En dom falder i 1781 og i bygdebok for gården Grorød i Vestfold er på side 653 bl.a. nævnt:

.....I 1780 ble Hans stevnet, fordi han hadde stjålet 2 ¼ t havremel fra et kvernbruk i Arnadal. Dommen falt i 81. Han burde settes i fengsel og betale 5 rdl. i bot.....

I retten fortæller Hans, at han har stjålet melet grundet sin dårlige økonomi. Havde han ikke mulighed for at brødføde familien, er det højst sandsynlig det, der gjort ham til tyv. I disse år var der stor mangel på fødevarer i landet.

I 1784 bor familien i Søndre Sande på Nøtterøy, hvilket ses af, at datteren Johanne bliver døbt i Nøtterøy kirke den 5. sept. Om tyveridommen har gjort, at familien ikke mere har kunnet bo i Ramsnes, er en mulighed. Her i Søndre Sande er familien stadig i 1792, da det yngste af børnene, Engebret, bliver døbt.

Jacob bliver konfirmeret i Nøtterøy kirke den 10. maj 1795 og bliver nævnt med tilnavnet Gurerød. På dette tidspunkt bor familien på gården Gurerød, hvor faderen er gårdbruger.

Ser man nærmere på listen over de unge, der bliver konfirmeret samtidig med Jacob, dukker navnet Torger Svendsen fra det nærliggende sted, Tjøme, op. Dette er en af de andre matroser vi omtaler senere i dette skrift (s.34).

Året efter Jacobs konfirmation går det helt galt i december måned. Faderen forsvinder igennem isen ved stedet Melsomvik. Han bliver først fundet i april året efter. Det må have været en hård tid for familien, indtil de har vished om faderens skæbne og han kan blive begravet.

I folketællingen i 1801 findes moderen under stedet Snarrønningen under Stangeby på Nøtterøy. Her er hun nævnt som huskvinde med jord og 2 hjemmeboende børn på henholdsvis 9 og 21 år (Agnete og Engebret). Jacob bor altså ikke hos moderen. Han findes i folketællingen dette år som enrulleret matros, der bor tilleje hos den 24-årige skipper, Hans Johnsen, i Eegenes Øster i Nøtterøy. Moderens død er ikke fundet i Nøtterøy eller Tønsberg, måske er hun på et tidspunkt flyttet til en af sine børn og bliver boende der resten af sit liv.

Jacob i søtaten som enrulleret

Første optegning af Jacob i sørullen er i 1796, da han er 18 år gammel. Rullen oplyser, at han er søvant, så man kan gætte på han er kommet til søs lige efter konfirmationen, hvilket var temmelig almindeligt for den unge sømand. Men her i 1796 er han i hvert fald enrulleret på orlogsskibet "Dannebrog". Han ses her i rullen for Vestfold og Bragernes distrikt som nr. 149-227. Hans rullenummer 227 følger ham igennem hans tid i søtaten.

Kilde: Digitalarkivet, RA, Sjøtaten, F/L0118: Bragernes distrikt, bind 1. 1786

På march mod København 1801

Englænderne lurer i farvandene rundt om Norge og Danmark og enrullerede matroser skal stævne mod København til brug for flåden, hvis det bliver til alvor med krig med englænderne. Jacob er, som rullen viser for 1801, udtaget til at gøre tjeneste på orlogsskibet ”Prøvestenen”. Han findes i protokol for Bragernes distrikt i bind 6, som vises her. Som rullen nævner, er han i februar på vej mod København, sammen med mange andre matroser fra sit område. Først skal vi se rullen, hvor Jacob er nævnt under nr. 501-227.

The image shows two pages of a handwritten military roll (rulle) from 1801. The left page is titled "Jacob H." and the right page is titled "Sumerud". Both pages contain columns for names, ranks, and dates, with handwritten entries in cursive script. The columns are organized into sections for different types of service or locations, with various sub-columns for specific details. The handwriting is dense and fills most of the table area.

Kilde: Digitalarkivet, RA, Sjøetaten, F/L0139: Bragernes distrikt, bind 6. 1801

Hvordan får man matroserne fragtet den lange vej til Københavns Red? På grund af årstiden og englændernes truende tilstedeværelse i farvandene, er man nødt til at søge andre veje end til søs på orlogsskibe. Admiralitetet sender ansøgning til Stockholm om tilladelse til march gennem Sverige og får accept (se s. 8-11).

Fra opsamlingssted ved Frederikshald går den lange vandring gennem Bohuslen, der engang var norsk område, igennem Halland til Helsingborg for overfart til Sjælland. Matroserne der skal møde i København marcherer i grupper af omkring 60 personer fulgt af en løjtnant den lange vej. Undervejs er der hver tredje dag én dags ophold på udvalgte steder som f.eks., Varberg og Engelholm. I en skrivelse til proviantforvalter Torstrup, der gengives her, meddeles ham, hvad han skal sørge for med hensyn marchdeltagerne, der gør ophold. Vi skal høre om hvad det er Torstrup skal forpleje de marcherende grupper med, som nævnt i en protokol der i dag er bevaret på Rigsarkivet i København:

Proviantbogen

I Denne Journal indeholdende 40 Blade haver Proviantforvalteren paa Stationen i Varberg Hr. L. Torstrup at indføre det Daglig fra mig kommende Mandskab ifølge den ham af den med Commandoen beordrede Officer overleverede lister – Fremdeles at antagne hvormed og paa hvad maade Mandskabet ere Forplegede, samt om noget bemærkelseværd forefalder da ligeledes dette. Denne Journal forelægges ved hver Transports afgang den medfølgede Officerer til attestation, som foruden bevidnelse om det anførtes Rigtighed tillige bemærker at hand paa Mandskabets Vegne ei har fundet sig beføyet at paanke noget, eller i modsatfald hvad begrundet Klage han

formente sig berettiget at føre. For at formaa Officererne ei skulle blive uvidende om hvad foredeel denne Attest har saa tilkendegiver den til behagelig efterretning at denne Journal i sin Tid skal indbevares til det Kongelige Admiralitets og Commisariats Collegium, ligesom den skal tiene Proviant Forvalteren til Vidnesbyrd om hans Pligters Beagtelse og opfyldelse. Ingen Undskyldning vil anses giældende hverken fra hvem Officerers side til benægtelse af denne Attest, eller fra hvem Proviant Forvalters om at forsømme at fordre samme.

Gothenborg 11. Februarii 1801.

Som nævnt, havde hver marchgruppe en officer med hele vejen til København. Ved hvert overnatningssted tælles gruppen op som kontrol for ingen er undsluppet undervejs, og om nogen er blevet syge. Jacobs gruppe bliver ledsaget af løjtnant Schultz², der bringer dem hele vejen til København. Der blev udført lister over de ankomne til overnatningsstederne. Der er bevaret lister for Varberg og for Engelholm i Sverige. I listen for Engelholm finder vi Jacob, sammen med de andre udtagne fra Nøtterøy. En enkelt deltager på listen, Søren Olsen, fra naboområdet, Tjøme, er blevet tilsluttet Jacobs gruppe, da de forlader Varberg. Her i Varberg havde Søren ligget syg, hvilket bemærkes på listen ved gruppens afgang fra Varberg. Bemærkningen ses herunder. L. Torstrup der tager imod marchdeltagerne i Varberg skriver i sin protokol:

Foranførte 60 Mand ankom hertil d. 8. Marts om Eftermiddagen og afgik d. 9. om Morgenen under hr.Lieutenant Schultz – ligeledes afrejste med Transporten den Mand af Hr. Lieutenant Wærenskiolds Transport som havde lagt sig syg her, og nu er frisk, neml.Bat. No 104 af Tiomøe, Søren Olsen, har lagt her siden d. 25. Februarii.

Men tiden løber og der er stadig en vej tilbage at marchere. Jacob og hans følgesvende ankommer til Engelholm den 11. marts, får forplejning og fortsætter marchen dagen efter. Forplejningen, for de sultne og trætte matroser, er brændevin, tørt brød med smør og ost til. Indimellem vanker der kød. En optegning af marchliste for ankomne til Engelholm i tidsrummet fra den første deling ankommer til Engelholm den 27. februar og til delingen der ankommer den 30. marts viser, at 1561 norske matroser er nået frem til Engelholm i dette tidsrum, og ingen ses deserteret. Der kommer dog stadig nye matroser efter den 30. marts, men disse har ikke kunnet nå frem til Reden, før slaget var overstået. En del norske matroser var dog i forvejen i København, efter overvintring i flådens tjeneste.

Matroserne på listerne, fra den første liste til den sidste, med ankomst den 30. marts til Engelholm, kom fra steder som: Arendal, Bergen, Bragnes, Brevik, Drøbak, Fildvik, Frederikshald, Holmen, Kristiania, Kristiansand, Nøtterøy, Sand, Sandviken, Scheen, Stavanger, Thanum, Trondheim, Strømsø, Svelviken.

Følgende nota udfærdiget i Helsingborg den 20. marts af Schieer, giver en lille oversigt over, hvad en deling matroser kunne få udleveret på dette overfartssted:

1801

Martii 4 og 5 Utleveret forfriskning till det från Norrige till Dannemark anlägande

² I historien om Ole Michelsen omtales en næstkommanderende Philip Schultz, som deserterer fra linieskibet "Sjælland". Dette er imidlertid ikke den samme Schultz som her leder en marchgruppe. Faktisk har vi fundet flere officerer med navnet Schultz.

Manskap 59 Man a' 1 (stop) Øhl per man, gjør 59 stop a' 2 sk. Sp. Dlr. 2 sf ... 1 stop varmt Dobbelt Øhl til 2de Sjuka – 4 - D 8 og 9 Dito for 58 Man like eller 1 st... pr. Man 2 – 20

Betalt qvitteras.

1801. Nota
Martii 25 Utlemnat förfriskning till det från Norge till
Dannemark anlagande Manskap 59 Man a' 1 stop
Øhl per man, gjør 59 stop a' 2 sk. Sp. Dlr. 2 sf 22 β
1 stop varmt Dobbelt Øhl til 2de Sjuka 4.
Dito for 58 Man like eller 1 stop per man 2 - 20.
Betalt qvitteras Ni. Fr. Schiøer 46 β
Helsingborg den 20. Martii 1801.
Ni. Fr. Schiøer

Nota transkriberet ovenfor. Kilde Rigsarkivet.

Listen fra overnatningssteder som Varberg er ikke vist her, derimod listen fra Engelholm, der viser navne og sørullenummer på de ankomne, deriblandt Jacob.

Listen fra Engelholm bliver her gengivet efter originalen, samt vist i alfabetisk række efter matrosens fornavn. Denne liste er sammenholdt med sørullen for Vestfold – Bragnes i 1801. Ved 3 af de 61 på listen er nævnt, at deres skifte finder sted i maj måned 1802. Om de er døde på skibet eller i dagene efter, er ikke undersøgt.

Den komplette march var i 9 etaper på 40 km. Derefter en hviledag hver 3. dag. Overfarten fra Helsingborg til Helsingør var mulig, indtil englænderne viste sig i farvandet ud for Helsingør den 25. marts. Efter denne dato blev matroserne overført fra Landskrona. Her skal ses listen med Jacob blandt sine matrosfølgesvende.

Linje No	Ror No	Navne	Home	Quart	Linje No	Linje No	Navne	Home	Quart
		Andreas Sørensen	Martin	Martin					
		Nicolaus Loren	11 ^{te}	12 ^{te}					
1	1	Lars Andersen			31	31	Jacobsen Jacobsen		
2	2	Christen Nielsen			32	32	Peter Jacobsen		
3	11	Nicolaus Loren			33	33	Niels Christensen		
4	12	Lars Hansen			34	34	Andreas Christensen		
5	13	Andreas Christensen			35	35	Lars Christensen		
6	14	Lars Christensen			36	36	Niels Christensen		
7	15	Niels Christensen			37	37	Lars Christensen		
8	16	Christen Nielsen			38	38	Niels Christensen		
9	17	Lars Hansen			39	39	Andreas Christensen		
10	18	Nicolaus Loren			40	40	Lars Christensen		
11	19	Christen Nielsen			41	41	Niels Christensen		
12	20	Christen Nielsen			42	42	Lars Christensen		
13	21	Christen Nielsen			43	43	Niels Christensen		
14	22	Lars Christensen			44	44	Andreas Christensen		
15	23	Lars Christensen			45	45	Lars Christensen		
16	24	Niels Christensen			46	46	Niels Christensen		
17	25	Andreas Christensen			47	47	Lars Christensen		
18	26	Lars Christensen			48	48	Niels Christensen		
19	27	Lars Christensen			49	49	Andreas Christensen		
20	28	Niels Christensen			50	50	Lars Christensen		
21	29	Lars Christensen			51	51	Niels Christensen		
22	30	Andreas Christensen			52	52	Lars Christensen		
23	31	Lars Christensen			53	53	Niels Christensen		
24	32	Niels Christensen			54	54	Andreas Christensen		
25	33	Lars Christensen			55	55	Lars Christensen		
26	34	Andreas Christensen			56	56	Niels Christensen		
27	35	Lars Christensen			57	57	Andreas Christensen		
28	36	Niels Christensen			58	58	Lars Christensen		
29	37	Lars Christensen			59	59	Niels Christensen		
30	38	Andreas Christensen			60	60	Lars Christensen		
31	39	Lars Christensen			61	61	Niels Christensen		
32	40	Niels Christensen			62	62	Andreas Christensen		
33	41	Lars Christensen			63	63	Lars Christensen		
34	42	Andreas Christensen			64	64	Niels Christensen		
35	43	Lars Christensen			65	65	Andreas Christensen		
36	44	Niels Christensen			66	66	Lars Christensen		
37	45	Lars Christensen			67	67	Niels Christensen		
38	46	Andreas Christensen			68	68	Lars Christensen		
39	47	Lars Christensen			69	69	Niels Christensen		
40	48	Niels Christensen			70	70	Andreas Christensen		
41	49	Lars Christensen			71	71	Lars Christensen		
42	50	Andreas Christensen			72	72	Niels Christensen		
43	51	Lars Christensen			73	73	Andreas Christensen		
44	52	Niels Christensen			74	74	Lars Christensen		
45	53	Lars Christensen			75	75	Niels Christensen		
46	54	Andreas Christensen			76	76	Lars Christensen		
47	55	Lars Christensen			77	77	Niels Christensen		
48	56	Niels Christensen			78	78	Andreas Christensen		
49	57	Lars Christensen			79	79	Lars Christensen		
50	58	Andreas Christensen			80	80	Niels Christensen		
51	59	Lars Christensen			81	81	Andreas Christensen		
52	60	Niels Christensen			82	82	Lars Christensen		
53	61	Lars Christensen			83	83	Niels Christensen		
54	62	Andreas Christensen			84	84	Lars Christensen		
55	63	Lars Christensen			85	85	Niels Christensen		
56	64	Niels Christensen			86	86	Andreas Christensen		
57	65	Lars Christensen			87	87	Lars Christensen		
58	66	Andreas Christensen			88	88	Niels Christensen		
59	67	Lars Christensen			89	89	Andreas Christensen		
60	68	Niels Christensen			90	90	Lars Christensen		
61	69	Lars Christensen			91	91	Niels Christensen		
62	70	Andreas Christensen			92	92	Lars Christensen		
63	71	Lars Christensen			93	93	Niels Christensen		
64	72	Niels Christensen			94	94	Andreas Christensen		
65	73	Lars Christensen			95	95	Lars Christensen		
66	74	Andreas Christensen			96	96	Niels Christensen		
67	75	Lars Christensen			97	97	Andreas Christensen		
68	76	Niels Christensen			98	98	Lars Christensen		
69	77	Lars Christensen			99	99	Niels Christensen		
70	78	Andreas Christensen			100	100	Lars Christensen		
71	79	Lars Christensen							
72	80	Niels Christensen							
73	81	Lars Christensen							
74	82	Andreas Christensen							
75	83	Lars Christensen							
76	84	Niels Christensen							
77	85	Lars Christensen							
78	86	Andreas Christensen							
79	87	Lars Christensen							
80	88	Niels Christensen							
81	89	Lars Christensen							
82	90	Andreas Christensen							
83	91	Lars Christensen							
84	92	Niels Christensen							
85	93	Lars Christensen							
86	94	Andreas Christensen							
87	95	Lars Christensen							
88	96	Niels Christensen							
89	97	Lars Christensen							
90	98	Andreas Christensen							
91	99	Lars Christensen							
92	100	Niels Christensen							
93		Lars Christensen							
94		Andreas Christensen							
95		Lars Christensen							
96		Niels Christensen							
97		Lars Christensen							
98		Andreas Christensen							
99		Lars Christensen							
100		Niels Christensen							

Ud fra sørullen sammenholdt med provianteringslisten fra Engelholm kan ses hvilke fartøjer deltagerne i marchen var udtaget til. Jacob Hansen skulle på "Prøvestenen". Skibenes navne og antal matroser fra listen er vist nedenfor.

Listen over matroser fra Nøtterøy med ankomst til Engelholm den 11. marts. matroser fortrinsvis fra Nøtterøy sogn i Vestfold

Rulenumre fra 400 – 500 findes i bind 5. Fra 500 – 600 findes i bind 6.

Nr i liste	Matrosens navn i sørullen	Rulenummer	Orlogsfartøj
6	Aage Rasmussen Weyerland	455-10	”Iris”
45	Amund Andersen Nyegaard	494-252	”Prøvestenen”
42	Anders Olsen Kielløe	491-237	”Danmark”
5	Anders Chr. Rønningen	454-19	”Danmark”
17	Andreas Anders Stenklos	466-60	”Søormen”
14	Bent Andersen Stangebye	463-53	”Danmark” (syg i Laholm)
56	Bent Andersen	505-151	”Heyren” (tømmermand)
50	Bertel Johansen	499-235	Derulleret
13	Christen Hansen	462-50	”Danmark”
60	Christen Jacobsen	509-74	”Trekroner”
8	Christen Nielsen	461-47?	”Danmark”?
12	Christen Nielsen Hagen	461-47	”Danmark”
40	Christen Petersen	?-225	Skib?
11	Christopher Andersen	460-46	”Danmark”
2	Christopher Nielsen Kiømmerod	451-2	”Danmark”
26	Christopher Rasmussen	475-90	”Sjælland”
10	Engelbrecht Frandsen Biørnes	459-44	”Danmark”
46	Even Evensen Glomesten	495-288	”Prøvesten”
28	Even Mathiasen Nedreholm	477-101	”Søormen”
29	Even Nielsen	478-103	”Søormen”
55	Even Nielsen Biørnes	504-155	”Danmark”
54	Eric Hendrichsen	503-171	”Heyren” (tømmermand)
35	Frans Thorsen	484-177	”Prøvesten”
3	Gullich Jørgensen	452-11	”Trekroner”
30	Hans Andersen	479-117	”Sjælland”
34	Hans Christensen	?-153	Skib?
24	Hans Corneliussen	474-78	”Danmark”
41	Hans Jansen	490-234	”Danmark”
48	Hans Mathiasen Tandsted	497-272	”Prøvesten”
53	Hans Petersen	502-184	”Trekroner”
18	Hans Truensen Gaasøe	467-64	”Elven”
23	Hendrik Hansen	172-70	”Prøvesten”
10	Ingebrecht Knudsen Biørnæs	450-1	Skib?
1	Jacob Anders Kiøholmer	450-?	”Elven”
52	Jacob Hansen Gurrerød	501-227	”Prøvestenen”
9	Jacob Hansen Kiernaas	458-33	”Danmark”
57	Jacob Olsen	506-138	”Danmark”
49	Jan Jacobsen	498-253	”Prøvesten”
22	Jens Hansen Stokken	471-69	”Trekroner”
39	Jens Rasmussen	488-44	”Trekroner”
47	Jørgen Jacobsen Hosland	496-245	”Prøvesten”
43	Jørgen Hansen Gumestad	464-56	”Danmark”

15	Lars Andersen Biga	464-56	”Danmark”
4	Lars Hansen Bergan	453-12	Skib?
59	Lars Jacobsen	508-81	”Trekroner”
33	Mads Christensen Hengerød	482-150	”Danmark”
21	Niels Christensen	470-67	”Søormen”
7	Nils Christophersen Schiern	456-26	”Danmark”
38	Niels Hansen Kiomrrud	487-220	”Danmark”
44	Niels Olsen	493-250	”Prøvesten”
51	Ole Andersen Bergan	500-233	”Prøvesten”
16	Ole Jensen	465-58?	”Elven”
27	Ole Nielsen Kiønnerød	476-97	”Søormen”
20	Ole Tordsen	469-66	”Søormen”
32	Peder Jacobsen	481-127	”Frederiksværn”
37	Rasmus Arvesen Seierøe	486-197	”Danmark”
19	Søren Christensen	468-65	”Søormen”
58	Søren Nielsen	507-109	”Trekroner”
61	Søren Olsen (Enge)? Evt. fra Tiøme	64-104??	
36	Thor Thordsen	485-203	”Danmark”
31	Zacharias Jonsen	480-119	”Prøvesten”

Marchdeltagerne på listen blev som nævnt fulgt fra sted til sted af løjtnant Schultz. Ankomsten til Engelholm blev de modtaget af forvalter Schrøder.

Forud for deltagerne i Jacobs gruppe var mange flere grupper ankommen til Varberg, den allerførste deling på marchen ankom til Varberg den 23. februar og havde 51 mand under ledsagelse af løjtnant Witfeldt. Den sidste deling, iflg. proviantlisterne, ses at ankomme til Engelholm den 28. april, altså lang tid efter slaget havde fundet sted. Det må antages, man er blevet bragt over sundet fra Helsingborg til Helsingør, hvorfra marchen måske er gået af postrutevejen til København – måske kongevejen?

Jacob Hansen om bord på ”Prøvestenen”

Men Jacob ankommer til hovedstaden og kommer om bord på ”Prøvestenen” sammen med 12 andre fra marchen tirsdag den 17. marts. 24 af matroserne fra listen er iflg. sørullen beordret ombord på orlogsskibet ”Danmark”, som det egentlig var meningen de skulle føre til Norge med diverse udrustning, og nok også fødevarer til det hungersramte Sydnorge. Men, vejrforholdene og forsinkelse gjorde at ”Danmark” ikke kom afsted i tide fra Reden og i stedet blev skibet deltagende i slaget. Dette at ”Danmark” ikke kom afsted, kostede en af Jacobs følgesvende livet, idet Mads Christensen Hengerød den 18. juli dør efterfølgende af sine skader i slaget. Mads var i sin tid blevet konfirmeret sammen med Jacob.

Men enkelte flere fra marchlisten mister også livet i forbindelse med slaget. En af dem er Christoffer Rasmussen, der er ombord på ”Sjælland”, samt matrosen Even Evensen Glomsten, der dør på Søkvæsthuset. Even var bror til Niels Evensen Glomsten, der også blev konfirmeret samtidig med Jacob og Mads. Et sogn kan derved let blive berøvet nogle af sine sønner.

Blokskibet "Prøvestenen" under Slaget på Reden. Kilde: Rigsarkivet.

Mandskabet Jacob skal arbejde sammen med på "Prøvestenen" er en blanding af øvede matroser, frivillige og pressede folk, uden det store kendskab til søfart og brugen af kanoner og lign. I starten er der en stor forvirring blandt de uøvede, men de bliver hurtigt sat ind i kunsten at bruge kanoner og andet eksercits, tiden er knap for en mulig og truende batalje med fjenden, måtte de dukke op ved Kongedybet. Frygten for at de engelske orlogsskibe skulle dukke op i Kongedybet blev en realitet og frygtelig blodige timer for de om bord på orlogsskibene. I København og omegn følger befolkningen lidt med i hvad der er ved at ske på Reden og sker.

Den danske søløjtnant Peter Schiønning skrev i sin dagbog den 30. marts:

.....Som ieg just sad og skrev om Morgenen Kl. 7½ hørte en mægtig skyden at begynde i Sundet, som stærkt her ved en Nordenvind kunne høres. Lod strax bestille Vogn for at tage til Kiøbenhavn, da det nu var aabenbart, den Engelske Flaade selv tog sig Tilladelse at gaa igiennem Sundet. Skydningen vedblev omtrent mod en Time, opholdt noget og begyndte igien. Da ieg kom saa langt ind paa Veyen, at ieg kunne se Søen, saae ieg den Engelske Flaade laa rolig i Hollænderdybet, for mulig efter batallien at sætte sig noget i Stand.

Schiønning fortsætter i sin dagbog med beretninger om hvad han ser og hører af rygter i disse sidste dage af marts. Som han også nævner, er befolkningen angste for at byen skal blive bombet. Den 2. april skriver Schiønning i sin dagbog:

Skiær-Torsdag. Der var ikke blevet ringet med Klokker i Dag eller holdt Prædiken. Om Morgenen saa, at nogle flere Engelske Skibe endnu havde lagt sig hen hos de andre, men den anden Fløy endnu at være langt fra dem etc. Kl. 10½ hørte om Formiddagen en stærk canonade at begynde da englænderne havde angrebet vores defensionslinie, der laa for adskillige ankre i Reeden, saaledes at de ikke kunne bringe dem i dobbeltild eller komme paa den anden Side af dem for Grunden. Ieg gik op i det øverste af Garnisons Kirketaarn, som var strax ved Huuset fra en laage af, min Datter Marie Christine fulgtes med, men kunne godt se Batallien derfra. Vinden var omtrent SO med god brise sydlig Kuling. Røgen hindrede dog synet en Del. De Engelske Skibe sejlede af og til, vendte derpaa og afskiød deres Canoner i forbisejlingen. Vores svarede med Kraft og lod som de havde Fordeel i Begyndelsen, som de og efter deres

stilling og beliggende burde have. Men det forekom mig dog siden efter nogle Timers Forløb, som vores skyden begyndte at mindske,

Kampen som sådan skal ikke beskrives her, men vi skal ha lidt indblik i Jacobs timer i kampens hede. Premierløjtnant Michael Bille, der havde kommandoen på det underste dæk på ”Prøvestenen”, nedfælder sine erindringer om slaget, da han sidenhen er i fangenskab i England. Disse erindringer er bevaret i en lille bog. I bogen kan man læse:

....Agter hjalp Matros Hans Jacob (her bytter han om på Jacobs navne) overalt hvor behøvedes som Commandeur Lader ... tog han sig af sin og Nabocanoner og opmuntrede utrættelig i arbejde og comando iled fra de agterste til de forreste Canoner. Da vi Forind flyttede canon til og fra Dongporten og ieg troer han havde den ære at give Fjenden det siste skud.....

For sin store indsats denne 2. april, får Jacob som nævnt hædersmedaljen, der bliver uddelt året efter, til de, der har gjort sig særlig fortjent til den, i deres bestræbelser på at overvinde englændernes overfald på den dansk-norske flåde i Kongedybet.

Livet efter slaget på Reden – udmærkelse og familieliv

Slaget er over, men matrosen skal fortsætte sin gerning og et blik i sørullen giver Oplysning, at Jacob den 18. maj er udlånt til en sørejse – hvorhen og på hvilket skib er ikke undersøgt. Den 20. juli er han beordret ombord på lodsåden ”Telegraphen” og bliver her indtil fredag den 7. august. Derefter ses han ikke i rullen og det må antages, at han er gået over til handelsflåden.

Et liv med ægtefælle og børn venter forude og den 29. marts 1804 bliver Jacob viet i Nøtterøy kirke til sin udkårne, Susanna Hermandsdatter Fagerlund fra stedet Feye. Vielsen er, som kirkebogen nævner, sket uden forudgående lysning efter Kgl. bevilling af den 25. marts. Som forlovere er nævnt rebslager Herman Fagerlund og Niels Olsen Stangeby. På dette tidspunkt er Jacob nævnt som styrmand, dvs. han er kommet sig længere op ad karrierestigen. Af vielsen sker uden lysning kan skyldes årstiden og tid for årets 1. sejlsads. Hvilket skib Jacob er styrmand på, på dette tidspunkt, er ikke undersøgt.

Ægteparrets første barn bliver født den 1. december og får navnet Christience. Ved dåben nævnes Jacob som styrmand. Da næste barn kommer til i dec. 1806 er familien flyttet til Tønsberg og drengen, der tidligere var blevet hjemmedøbt, fik ved dåbens bekræftelse i St. Laurentii kirke, navnet Herman og stadig er Jacob nævnt som styrmand. Betegnelsen styrmand bliver omkr. 1808 ændret til månedsløjtnant, hvilket ses af dåbsindførslen for den nyfødte datter, Hanna Abelone Rosine, der også blev hjemmedøbt og får dåben bekræftet i kirken den 23. aug. Der skal komme flere børn til i de kommende år. Men tilbage i tiden til 1806. Dette år får Jacob skøde på en grund i Tønsberg den 8. marts. Samme år skøde på matr. 2 i Tønsberg. Det vil sige det går økonomisk godt.

Sidenhen kan man i panteprotokol i 1824 se, at Jacob nu også får skøde på matr. 224 litra A den 20. dec.

Årene går og børnene bliver konfirmeret efterhånden. Desværre for Jacob og børnene mister de hustru og mor 19. jan 1827. Dødsårsagen er i kirkebogen nævnt som smitsom sygdom. Ved skiftet efter Susanna bliver oplyst navne og alder på Jacobs og Susannas børn. At familien har haft god økonomi i årenes løb ses af at flere matrikler i Tønsberg er nævnt i familiens eje, samt at Jacob ejer ½ parten af sluppen "Courieren". Alt i alt slutter boets opgørelse med et beløb på 476 Rd.

Børnene skal få lov at beholde deres far nogle år endnu. Den 4. februar 1837 er Jacobs tid på jorden også slut. Hans skifte er ikke fundet.

I Tønsberg kirkebog er nævnt, at skipper Jacob Hansen er død af gigtvaghed den 4. februar og begravet den 13. februar. Der bemærkes, at han havde fået medaljen af den 2. april. Et liv er levet til ende, et liv der uden tvivl har været indholdsrigt på både godt og ondt, men familiens ære har Jacob så fuldt ud løftet, ved sin deltagelse i slaget på Reden i 1801.

1837	1837				
2. febr.	13. febr.	1837	1837	39 ^{te}	Tønsberg
14 ^{de}	13 ^{de}	Skibe	Skibe		
		Hvornår Jacob Hansen			
		died hvornår begravet af 2. april 1837			
					Bjergby

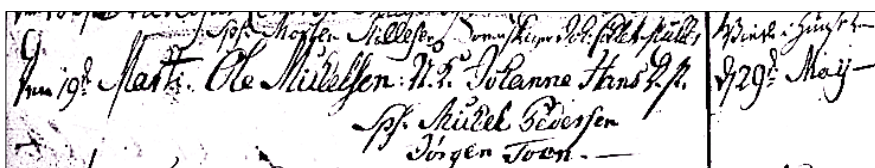
OLE MICHELSEN

Oles liv starter på gården Sanderød i Sem, Vestfold den 11. maj 1778. Hans dåb er vist og finder sted den 17. maj i Sem kirke. Vi bliver præsenteret for hans forældre, der er Michel Pedersen, Sanderød, og hans hustru Anne Olsdatter.

De næste oplysninger om Ole finder vi i kirkebogen for Borre sogn i 1794, hvor Ole bliver konfirmeret. Ved konfirmationen nævnes, at han bor på Steenbryggen (senere form Steinbrygga). Ud fra oplysninger i kirkebøger kan vi slutte, at hans forældre, Michel og Anne bosatte sig på Steenbryggen, da de giftet sig den 10. februar 1774, men flyttede til Sanderød i Sem, for så at flytte tilbage til Steenbryggen før 1778. Kirkebøgerne oplyser ellers, at Michel er husmand med jord og er fra Levsager (senere Lefsaker) og Anne fra Steenbryggen. Hvordan Oles liv som barn har været er uvist, men han har søskende. En storesøster, Ingeborg, dør i 1788, da hun er 14 år. I 1792 får Ole en lillebror, Peder.

Næste vi ser til Ole er i 1798, da han står som brudgom i Borre kirke den 29. maj. Hans brud er Johanne Hansdatter. Trolovelsen er sket den 19. marts samme år. Forloverne de unge har valgt er Oles far, Mikkell Pedersen og Jørgen Toen, som nævnt i kirkebogen. Vielsen ses her indført i kirkebogen

Inden året er omme, er ægteparret igen i kirken til en højtidelighed for dem, da deres førstefødte, Hans, bliver døbt den 7. oktober. Ved vielsen og dåben er opført at de bor på 'Steinbryggen'. Den lille Hans får kort tid på jorden. Allerede den 8. nov. 1800 bliver han gravlagt fra Borre kirke. Måneden før havde Ole og Johanne en lille nyfødt datter, Else Marie, til dåb. Da det bliver den 5. januar 1801, bliver Ole udtaget til at gøre tjeneste ved flåden i København. Sørullen oplyser, at han fra den 5. jan. får 3 Rdl. månedlig, fra udtagelsen til ankomsten til transportstedet den 16. februar.

Udgangspunktet for Oles march til København har været Halden, som for de øvrige. Hans deling ankommer til Engelholm torsdag den 12. marts. Ole har fået tildelt patentnummer 6 i sørullen og selve sørullens optegnelserne ses her.

Brød pr. Mand Et og Et halv Pund. Smør pr Mand Et Fierdendeel Pund. Brendeviin
pr. Mand Tre Sextendeel Pott Øll. Pr. Mand En og En halv Pott

Schrøder/Forvalter

At ovenanførte rigtig er udleveret, og at Mandskabet dermed var fornøjet

Attesterer Petersen

den 13de Marts
En i Gaas en Pund Mandskabet af
gød i Gaas Mandskabet i Flakkeborg,
og blev i Gaas og forresten i Gaas
afgang forfra forresten i Gaas
forresten i Gaas, der ikke er noget i Gaas.
af fra den 13de Mand i Gaas.

Brød pr Mand Et og Et halv Pund	9 1/2
Smør pr Mand Et Fierdendeel Pund	15 1/2
Brendeviin pr Mand Tre Sextendeel Pott	11 1/2
Øll pr Mand En og En halv Pott	9 1/2

Schrøder
Petersen

At ovenanførte rigtig er udleveret, og
at Mandskabet dermed var fornøjet
Attesterer Petersen

Notat transkriberet ovenfor. Kilde: Rigsarkivet

Marchgruppen ankommer til København og bliver præsenteret på Holmen. Ole kommer den 24. marts om bord på "Sjælland" sammen med Christopher Hansen fra marchgruppen. Allerede den 4. marts var skibet varpet ud til sin position, som et af de centrale skibe i defensionen. Om bord får matroserne, håndværkerne og det øvrige mandskab travlt med at gøre "Sjælland" klar til en eventuel kamp, det er kapløb med tiden. "Sjælland" var det største lineskib i defensionen med 74 kanoner og en bemanning på i alt 533 mand. Slaget går sin gang den 2. april og om bord på "Sjælland", som kommer i kamp kl. godt 11, dvs. en time efter starten, bliver kampen hård, mange mister livet eller bliver såret inden slaget er over. På øverste dæk blev mandskabet efterhånden skudt væk fra deres kanoner. En af årsagerne hertil kunne have været, at skibet blev liggende i en udsat position da et af de andre skibe, "Dannebrog", ble skudt i brand og drev i retning af "Sjælland". For at undgå at blive ramt blev ankertovene på "Sjælland" kappet med det resultat, at det svajede med agterenden mod fjenden, som dermed kunne skyde langskibs. Det er efterfølgende opgjort, at 39 mand døde og 125 blev sårede, hvoraf mange døde efterfølgende.

Situationen udvikler sig ret kaotisk, og på et tidspunkt bredte der sig en frygt blandt besætningen for, at skibet ville synke. Det havde fået mellem 25 og 30 såkaldte grundskud, dvs. ved eller under vandlinjen. I kampens sidste tid oplever Ole og det øvrige mandskab på underste dæk, at befalingsmanden, Philip Schultz, pludselig forsvinder om bord på en båd sammen med noget af mandskabet (Hansen, 2012). Det er blevet ham for meget og han taber for en kort stund besindelsen. Kommen i land på det ubevæbnede batteri "Lynetten" besinder han sig dog og kommer hurtigt ombord på skibet igen. Skaden er sket – han regnes nu for deserteret og en retssag følger kort tid efter bataljen med englænderne. Ole og 2 kolleger fra "Sjælland" deltager efterfølgende i

retssagen og bevidner, at de har set Schultz forlade skibet. Schultz får først en dødsdom, der dog ændres til forvisning, mens Ole bliver hædret med hædersmedaljen i sølv med øsken.

Ole må derfor have ydet en helt særlig indsats, men vi ved ikke præcis, hvor på skibet han gjorde tjeneste. Ud fra hans observation af Schultz' flugt kunne det antages, at han tjenstgjorde på underste dæk det mest af tiden. Han kunne i givet fald også være en af mandskabet, der hurtigt kom i bådene og undslap da skibet blev taget som prise af Nelson. Ti mand af besætningen blev taget til fange, men de øvrige nåede i land i tide. "Sjælland" var det sidste skib der strøg flaget, men vimplen på stormasten blev hængende. Der var således nogen forvirring om man virkelig havde overgivet sig. Men englændernes pres blev for stort og skibet blev taget. Det blev bugseret ud og sat i brand på Københavns Red den 10. april, *efter* at våbenstilstandsftalen var undertegnet (Feldbæk, 1985).

Oles liv efter slaget på Reden

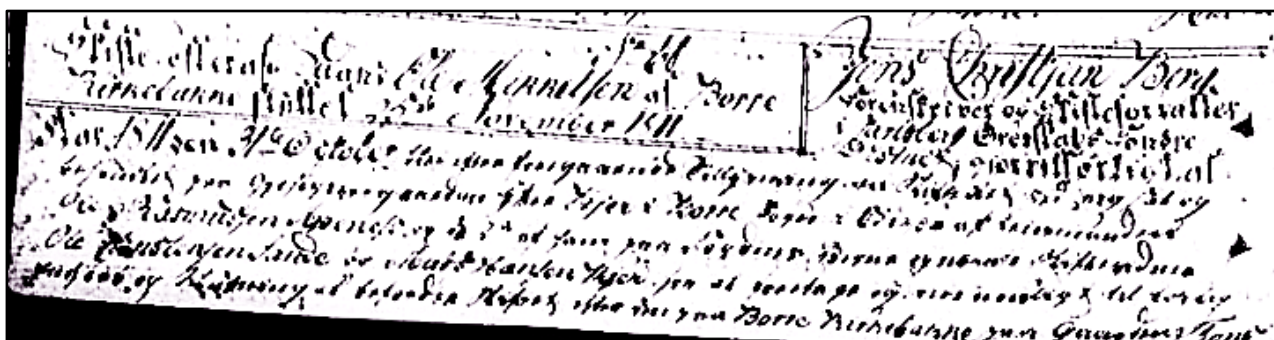
Ole skal heldigvis, til forskel fra de mange der faldt den 2. april, få et liv efter 1801. Sørullen viser, at Ole efter slaget bliver udlånt til en sørejse. Hvilket skib han kommer med, er ikke nævnt. Den 27. juli er han tilbage i København og bliver frigivet, som protokollen nævner. Muligvis er han derefter rejst hjem til familien i Norge. I 1802 bliver medaljen uddelt den 2. april.

Da det bliver dec. 1803 er familien igen samlet i kirken til dåb. Den nyfødte søn skal traditionen tro opkaldes efter sin afdøde bror, Hans. Vi kan allerede nu afsløre, at denne Hans skal forundes at få et rimeligt langt liv og få efterkommere. 1806 kommer en datter, Helvig, til. Kirkebogen nævner at familien bor 'Kirkebakken'. Desværre dør Helvig allerede den 5. nov. 1809.

Ole bliver igen udskrevet til orlogstjeneste fra Bragnæs Distrikt til at gøre tjeneste som Kvartermester på det franske orlogsskib "Pultusk" ved floden Schelde i Holland den 24. maj 1808 (Green 2015), og det er noteret i sørullen, at han dør den 23. marts 1810. De nærmere omstændigheder kender vi ikke.

Skibets Navn		Tiden	Maa- der og Dage	Maa- nedlig Gage	Aars- løn
	Til	Via	M. D.	Red. St.	Red. St.
	1808	23			
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27				
	28				
	29				
	30				
	31				
	1				
	2				
	3				
	4				
	5				
	6				
	7				
	8				
	9				
	10				
	11				
	12				
	13				
	14				
	15				
	16				
	17				
	18				
	19				
	20				
	21				
	22				
	23				
	24				
	25				
	26				
	27	</			

fundet sted i dec. 1810. Børnene får af arv efter deres far, henholdsvis 99 Rd. til sønnen Hans og 49 Rd. til datteren Else. Her er starten på skiftet

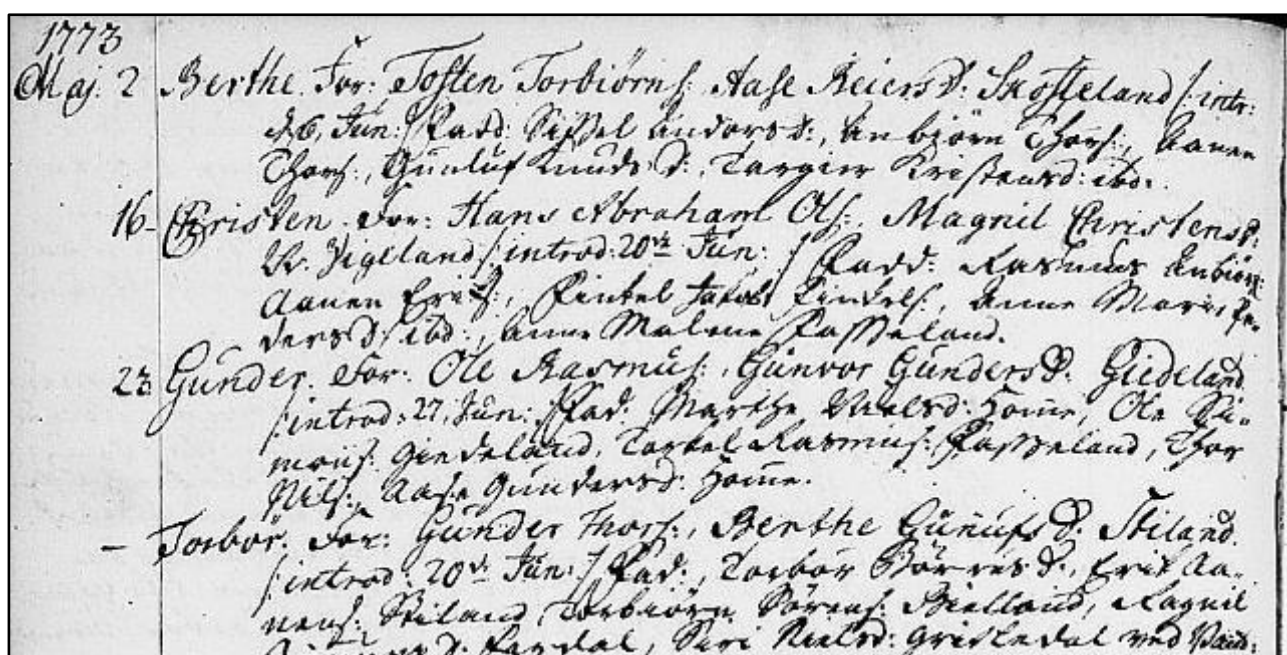
I 1811 dør Oles mor, Anna. Et skifte efter hende finder sted også den 25. nov. Moderens skiftesag er nr. 68 i protokollen. I skiftet er nævnt, at sønnen Ole er død og efterlader sig enken og 2 børn, Hans på 7½ år og datteren Else Maria på 11 år. I moderens skifte er desuden nævnt, at den afdødes søn, Peder, Oles bror, ikke er tilstede ved skifteforhandlingerne, da han er udkommanderet til Antwerpen/Vlissingen. Det vides ikke, om de har været på det samme skib.

Oles enke Johanne, skal blive enke igen i 1814 og indgår atter et ægteskab i 1815 med matros Hans Olsen. 1844 dør Johanne i hjemmet i Aasgaarden ved Borre. Men Ole skal dog få efterkommere. Vi har fulgt enkelte lidt frem over i tid og kan se at Oles søn Hans, i ægteskab med Helene Dorthea Marcusdatter, får 7 børn. Vi har grund til at tro, at Hans både var sømand og gårdbruger, som det er nævnt ved hans børns dåb, men ved børnebørnenes dåb er han nævnt som sømand. To af Oles børnebørn, sønnen Hans' børn, bliver også søfolk. Af disse kan nævnes Hans' søn, Marcus Hansen, der bliver skibsfører og dør i 1883 og Hans' søn, Hans Jørgen, bliver også skibsfører. Livet til søs og dets barske vilkår har ikke afskrækket de kommende generationer efter Ole. Om Oles historie og forfærdelige oplevelser den 2. april 1801 lever videre i Oles efterslægt er mulig. De lever videre i 6. og 7. generation i hhv. Aasgaardstrand og Horten. En hædersmand fra 1801, hans historie slutter vi her.

GUNDER OLSEN

Under omtalen af matros Ole Michelsen berettes det, at han observerede, at næstkommanderende på linjeskibet "Sjælland", kaptajnløjtnant Philip Schultz, forlod skibet inden slaget var overstået. En anden, der observerede denne handling var sejmager Gunder Olsen. De kom begge til at vidne, da Philip Schultz blev stillet for krigsretten, anklaget for at have deserteret. Men hvem var Gunder Olsen, som også stod frem og vidnede imod sin overordnede?

Gunder Olsen blev født på gården Giedeland i Valle Sogn, Sør-Audnedal, Vest-Agder, i 1773. Hans forældre var Ole Rasmussen og Gunvor Gundersdatter. Han var andet barn i en søskendeflok på i alt syv børn. Nedenfor gengives en kopi af kirkebogen for Valle sogn³.

Gårdens navn antyder, at her driver man med geder, og ser man på topografien i det område hvor gården ligger kan det være forståeligt, at det eneste dyrehold det er fornuftigt at drive med her må være geder. Det er svært fremkommeligt med stejle fjeldsider og mest mosejord imellem stenene. Men i dele af egnen er der skov, og i de østligere dele af fylket (dengang amt) drives der skovbrug, og tømmer udskibes fra kystområdet. På denne tid er det især hollandske skibe, som fragter tømmer fra Norge til Holland, hvor der er stort behov for tømmer til skibsbygning. Holland er en stor søfartsnation og der er god kontakt til de nordiske lande.

Man fik nok et og andet fortalt om forholdene i Holland, som i forhold til de fattige kår man havde på gårdene hjemme måtte synes meget bedre, og det var fristende at prøve et liv under nye forhold. Dermed opstod der en udvandring til Holland, hvilket var ca. 100 år før man i større omfang udvandrede til Amerika. Der foreligger et brev skrevet i december 1782 af brødrene Simon og Ole Pedersen (Vigeland, 1970):

"Kiære Moder Gunil Olsdatter, at findes paa Gaarden Giedeland i Walle sogn med en Gud ledsage. ... Widere lader vi kiære moder vide at vi haver taget vor af sked i fra det

³ <https://media.digitalarkivet.no/view/9859/46739/17>

Skib som vi haver faret med og er nu for hyret med et Christiansands Skib som hører Raad mand Moe til og skal gaae her i fra til Amsterdam...”

Gunder er første gang fundet indrullet i 1794 som befaren med nr. 302-50⁴. Han er om bord på forskellige af flådens skibe dette år ("Indfødsretten", "Trekroner" og "Norske Løve"). Den 2. maj 1795 kommer han om bord på fregatten "Freya" og var med dette skib til 1797⁵.

Den 15. august 1800 bliver han nævnt som sejlmager. Vi kan antage, at han fra matros bliver sejlmager. I rullen for 1800 findes han under nr. 400-50⁶. Han findes ikke under folketælling i Norge i 1801, hvilket kan tyde på, at han dette år er i København, måske på Holmen, hvor han arbejder som sejlmager.

Gunder findes i rullen for 1801, hvor han er på linjeskibet "Sjælland" fra den 4. marts til den 2. april⁷:

Hvad der blev Gunders skæbne efter slaget har vi ikke været i stand til at finde ud af. Der er søgt i skibsruller, kirkebøger, skifter og andre dokumenter hvor han burde været registreret, men indtil nu uden resultat.

⁴ <https://media.digitalarkivet.no/view/42530/237?indexing=>

⁵ <https://media.digitalarkivet.no/view/42534/19>

⁶ <https://media.digitalarkivet.no/view/42550/211?indexing=>

⁷ <https://media.digitalarkivet.no/view/42554/90?indexing=>

TORGER SVENDSEN

På gården Nedre Holtan på øen Tjøme tæt på Oslofjorden, må et forældrepar, Svend Larsen og hans hustru, en vinterdag i 1801 tage afsked med sønnerne Lars, Even og Torger, der er udskrevet fra sørullen og skal give møde i København. Sammen med andre udtagne fra Tjøme skal de unge mænd føres i samlet flok frem fra udskrivningsstedet og den lange vej igennem Sverige til Reden i København fulgt af løjtnant Werenskiold. Med i denne førte gruppe er foruden disse unge mænd fra Tjøme også mænd fra Holen og Sogn, men disse er ikke taget med i denne liste, der er ført alfabetisk ud fra sørullen sammenholdt med den originale liste, der befinder sig på Rigsarkivet i København.

Torger er den vi skal følge mest i dette, idet han udmærker sig specielt i den efterfølgende kamp med englænderne ved slaget den 2. april og året efter får overrakt medaljen for særlig udvist mod. Ud fra listen ser vi at både Torger og Even er kommanderet ombord på fregatten "Elven", mens broderen Lars er ombord på linjeskibet "Trekroner".

Som ses af listen kommer 7 ombord på "Elven", 16 på "Trekroner", 1 på "Indfødsretten" og 1 på "Fredriksværn". Iflg. sørulleprotokollen er ved ingen af disse nævnt de er faldne ved slaget, da der ikke er nævnt nogen dato for evt. skifte i 1802, året hvor alle skifter for faldne ser ud til at have fundet sted.

Før vi skal se nærmere på listen, skal vi gå tilbage i tiden omkr. Torgers fødsel og indtil han drager mod København som udtagen matros.

Et blik i kirkebogen for Nøtterøy og Tjømø sogn viser, at ægteparret Svend Larsen og Barbara Torgersdatter får sønnen, Torger, døbt den 26. april 1778 i Nøtterøy kirke, der samtidig er kirke for beboerne i Tjøme. Drengen, Torger, blev født den 15. april på forældrenes gård, Nedre Holtane, som nævnt i kirkebogen der vises her.

Faderen Svend har også en baggrund som skipper, men er mest beskæftiget med skibsbygning. Han har højst sandsynlig også bygget en krejert med navnet "Helena" i 1767. I 1775 blev han gift med Barbara. Børnene er altså vokset op med synet af skibsbygning må man antage og måske også med udlængsel for at komme til søs.

Vi finder Torger som indrulleret i 1797 under nr. 135-120⁸. Søindrulleringsprotokollen nævner, at han er ombord på briggen ”Den flyvende fisk” fra juni til ind i november. Han er også benævnt som befaren – dvs. han har været nogen tid til søs. En del af protokollen ses her.

I 1800 er Torger igen opført i sørullen som indrulleret – denne gang med nr. 421-120 og med orlogsskibet ”Thetis”. Så når vi til det yderst vigtige år, 1801, året hvor hele København rystes af de stærke hændelser på redens og de mange tab og triste menneskeskæbner der følger et søslag. Torger er som nævnt heldig og kommer hel ud af slaget og med stor ære. Men først skal vi høre lidt om hvem der er i Torgers hjem – folketællingen 1801 giver svaret. I folketællingsskemaerne finder vi på gården Nedre Holtan forældrene Svend Larsen der er 64 år og nævnt som skibsbygmester og gårdbruger og Barbara Torgersdatter der er 50 år. På gården er ligeledes børnene Lars der er 25 år og enrulleret matros, Torger er 23 år og også nævnt som enrulleret, broderen Even på 19 ligeså. Så er der Hans på 16. Den sidste af sønnerne er Lars på 8 år. 2 døtre er ægteparret også velsignet med, Leene Maria på 14 år og Cicel Maria på 11. Der har været en søn til, den lille Hans, der blev født i februar 1780, men allerede døde i juni samme år.

Men som nævnt, Torger og hans 2 brødre skal afsted fra hjemmet og listen der følger de unge matroser på deres vej sammen med løjtnanten der skal følge dem og kontrollere at alt går for sig som det skal, denne liste skal vises. Brødrene Svendsen er fremhævet i listen, men desuden ses også de øvrige i denne gruppe.

Listen over matroser fra Tjøme ført af løjtnant Werenskiold med ankomst til Engelholm den 28. februar 1801. Oplysninger fra sørulleprotokol bind 1 for Bragenæs distrikt

Nr i liste	Matrosens navn i sørullen	Rullennummer	Orlogsfartøj
44	Anders Christensen	60-77	”Trekroner”
30	Carl Hansen	46-1	”Indfødsretten”
34	Christen Madsen	50-25	”Elven”
37	Endre Larsen	53-42	”Trekroner”
49	Even Svendsen	65-106	”Elven”
52	Gullich Petersen	68-121	”Trekroner”

⁸ <https://media.digitalarkivet.no/view/42631/291?indexing=>

50	Gunder Nielsen	66-114	”Frideriksværn”
42	Hans Hansen Engø	58-69	”Trekroner”
45	Hans Olsen	61-95	”Trekroner”
46	Hans Olsen Kjære	62-100	”Trekroner”
41	Hendrich Amundsen Kruge	57-68	”Trekroner”
47	Jacob Thoresen	63-103	”Trekroner”
38	Jørgen Thommesen	54-61	”Trekroner”
31	Lars Iversen Sandlev	47-8	”Trekroner”
54	Lars Svendsen	70-125	”Trekroner”
40	Mogens Andreasen	56-64	”Trekroner”
43	Ole Michelsen	59-71	”Elven”
35	Ole Olsen Myhre	51-35	”Elven”
33	Peder Ellersen Giervig	49-21	”Trekroner”
32	Poul Lorentsen	48-16	”Trekroner”
36	Poul Olsen Kønnerud	52-37	”Elven”
53	Poul Pedersen	69-123	”Trekroner”
48	Søren Olsen Enge	64-104	”Trekroner”
39	Torger Olsen Enge	55-62	”Elven”
51	Torger Svendsen	67-120	”Elven”

Hans Svendsen

I bygdebogen: ”Tjøme en bygdebok” af Lorens Berg, kan man under gården Nedre Holtan på side 349 læse: ”i familien lever traditionen at både Torger, Even og Hans var med i 1801. Hans var bare ungguten og hjalp til med at lange frem kugler. Efterpå blev han dernede”.

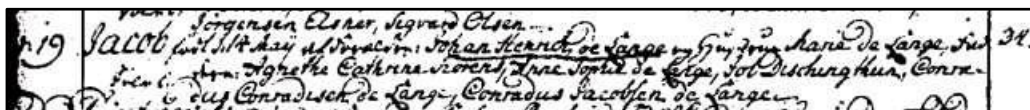
Mange familieberetninger stemmer ikke helt, når man undersøger rigtigheden af det overleverede. Om dette gælder for Hans, kan vi ikke besvare. Hans er da slaget finder sted ikke konfirmeret endnu, det bliver han ifølge kirkebogen i 1802. Men Hans skal dog komme til København, helt præcist hvornår vides ikke, men ved at gennemgå sørulleprotokoller for hans distrikt, finder vi ham første gang optegnet i protokol nr. 3 i 1808. Vi kan i protokollen læse at han har rulle nr. 267 og er befaren. Han har fået kost og kvarterpenge fra 8. aug. til 25. august. Den 26. august bliver han udlånt til kaperfører Wulfsen/Wolfsen. Dvs. han må have været med Wolfsen på kapertogter nok med udgangspunkt København eller måske Bornholm, hvor Wolfsen har sit hjemsted.

Fra juni 1812 kan vi følge Hans i København i årene frem. Vi finder hans vielse i Holmens kirke i juni 1812, da han bliver viet til sin udkårne, Magdalene Marie. På dette tidspunkt bliver han nævnt som lods. Hans bliver i København i en del år som lods og får en datter og en søn. Ved datteren Henriette Marie Julianne, der bliver døbt i Garnisons kirke i 1814, er en af fadderne netop kaperkaptajn Casper Henrich Wolfsen, der er en kendt kaperkaptajn. Vi kan måske heraf slutte, at Hans på et tidspunkt har været med Wolfsen på kapringstogt under kaperkrigen med Englænderne.

Da moderen dør hjemme på Tjøme i 1838 og Hans er blandt arvingerne, skulle han have sendt et brev hjem, hvori han giver sin mødrene arv til broderen Even. Omkr. 1843 er Hans bosat med sin familie i Rønne på Bornholm. Hans hustru dør dette år og Hans bliver fremover i livet på Bornholm og udøver sit erhverv som lods. 1855 er hans tid på jorden slut og han dør i oktober måned som 71-årig.

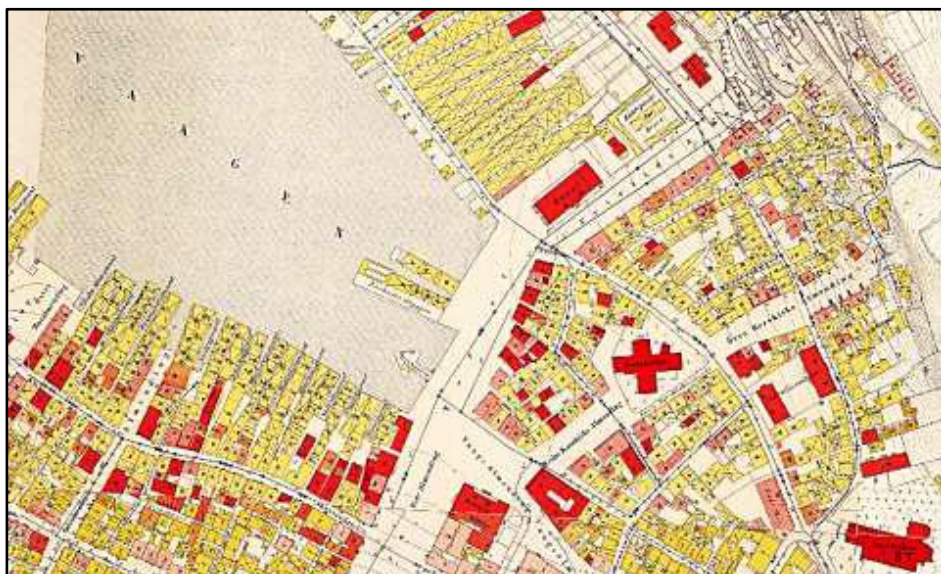
JACOB DE LANGE

Jacobs historie starter en majdag i 1779 i Bergen og det er hans liv og skæbne, vi skal følge nu.

Vi finder Jacob døbt i Bergens domkirke i 1779. Vi får oplyst i kirkebogen, som ses her, at han blev født den 14. maj. Forældrene, Johan Henrich de Lange og Marie de Lange, var blevet gift i 1766 og havde foruden Jacob 3 sønner og en datter. Slægten Jacob tilhørte fra både moderen og faderens side, slægten de Lange, var en hollandsk slægt, der indvandrede til Bergen i 1600-tallet og tilhørte det bedre borgerskab. Faderen Johan, også nævnt som Jan, er købmand og brændevinsbrænder i Bergen.

Som bergenser har man altid synet af skibe, der sejler ind og ud af "Vågen" i Bergen og mangen bergenserdreng har nok igennem alle tider ønsket sig ombord på et af skibene. Jacobs morfar, dog død inden Jacob blev født, var skipper, flere af Jacobs fætre var også sømænd, så det var ikke fjernet at tænke sig, Jacob med tiden også ville til søs. Sådan så Bergen ud omkring "Vågen", som vist her på kortet. Jacobs dåbskirke ses helt til højre nederst. Det antages, det er her i området vist på kortet Jacob er vokset op. Adressen er ikke fundet.

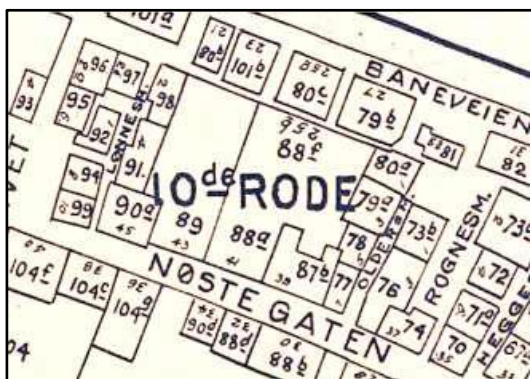

Kort over 'gamle Bergen by'. Kilde Kartportalen BerGIS, <http://bergis.uib.no>

Jacob bliver konfirmeret i domkirken den 3. april 1796. Ser man på de andre drenge, der bliver konfirmeret samme dag og sammenligner med marchlisten, genfinder man ingen navne. Det kan tænkes, Jacob er kommet ud at sejle umiddelbart efter konfirmationen, hvilket var almindeligt i en søfartsby, som Bergen var.

I 1801 finder folketælling sted og en søgning efter Jacob giver resultat, at han bor hos familien Arne Arnesen, der er arbejdsmand, og hans hustru Sara. Huset ligger i 10. Rode matr. 77, dvs. lige på hjørnet af Nøstegaten og Oldersmuget, et typisk kvarter for f.eks. søfolk. Vi skal have et blik på folketællingen, hvor Jacob er optegnet, samt et kort over Bergen, hvor 10. rode og nr. 77 ses. Man

kunne forvente at finde Jacob boende hjemme hos forældrene, ugift som han er. Men en søgning efter forældrene er overraskende. De bor hvert sit sted. Faderen finder man i 16. rode nr. 83, et område bag Torvet. Han bor til leje og har åbenbart ændret sit erhverv fra brændevinsbrænder til stævnebud, dvs. han arbejder for det offentlige med at gå ud og stævne folk. Der er nævnt i tællingen at faren, Johan, er frivilligt skilt og er 53 år. Moderen bor også til leje, men i 10. rode nr. 157, dette svarer til det der hed Kjældersmuget 7 og sidenhen fik navnet Vestre Muralmenning. Altså bor hun i samme rode som Jacob. Maria lever af håndarbejde. Det er nævnt i tællingen, at hun er enke. Gaden hun bor i da hun dør i 1812 kaldes Marken og er i nærheden af domkirken som hun bliver begravet fra. Dette at hun bliver benævnt som enke, kan virke lidt mærkeligt, men man skal tænke på, at det ikke var ualmindeligt, en fraskilt blev betegnet som enke. Jacobs far finder man nævnt i domkirkens protokol som død i 1802 og begravet den 14 juli.

77	123	Arne Arnesen	hjemmelad	48	hjemmelad	Arbitrømand
		Sara Johans Datter	Sans Kone	39	hjemmelad	
		Catrina Arnesen	Lollies Datter	8		
		Dorthea Arnesen	Ditto	6		
		Arne Arnesen	Lollies Kone	4		
		Johan Arnesen	Ditto	2		
		Severina Siens Datter	hjemmelad	15		
78	122	Arne Arnesen	hjemmelad	43	hjemmelad	Arbitrømand
		Agnete Siens Datter	Sans Kone	13	hjemmelad	
		Jacob Arnesen	Lollies Kone	23	hjemmelad	Arbitrømand

Søindrulleringen for matroser fra Bergens distrikt i 1801 giver i protokol 1 følgende oplysninger om Jacob, som vi finder under patentnummer 267 og løbenummer 83 i protokollen. Vi ser, at han er søvante matros og udtaget til at tjenstgøre om bord på kanonbåden "Christiansund". Protokollen nævner også, at han er udtaget i dec. 1800. Vi kan se, at han får kost- og kvartergage fra ankomsten til præsentationen i København fra den 27. marts. Men vi skal også se på listen for matroser, der ankom til Engelholm tirsdag den 24. marts for at overnatte. De nyankomne denne tirsdag består af 75 unge mænd fra Christiansand og Bergen. Ud af de 75 er 25 fra Bergen og ud af dem igen, er de 17 matroser. Jacob har vi trukket ud af listen for at se nærmere på. Hvad skæbne fik denne matros ved slaget på reden, kom han levende derfra, og gjorde han det, hvad skete der fremover i hans liv, og selvfølgelig vil vi se lidt på hans liv, før han blev indrullet i 1801.

Her er et blik på søindrulleringsprotokollen⁹, hvor vi ser oplysninger om Jacob.

Nømr.		Tilstande Gjæld hos Kontor af Selsk.										Tid i den Tid her		Kjøretid er til Selsk.				Tilstande eller hos er gaaet fra Selsk.									
Løben nr.	Bemærk.	Hjælp		Købsgælder		Køb- og Qvæts. Penges og Rente Mål.		Til Selsk.		Til Selsk.		Til Selsk.		Til Selsk.		Køb- og Qvæts. Penges og Rente Mål.		Hjælp i den Tid her er i den Tid her.		Til Selsk.		Til Selsk.					
		1800	1801	1802	1803	1804	1805	1806	1807	1808	1809	1810	1811	1812	1813	1814	1815	1816	1817	1818	1819	1820	1821	1822			
85																											

Men hvordan kom man her i vinteren 1801 fra Bergen til Halden, der var opsamlingssted? Det mest sandsynlige er de udskrevne er vandret i samlet trop ud af stadsporten og har fulgt den gamle postvej fra Natlandsfjellet og den lange vej til Fillefjeld og videre. En lang og barsk tur. Vi ved ikke, om der har ligget sne i fjeldene, men mon ikke. Hvordan vejen fra Natlandsfjellet tog sig ud ved vintertide med udsigten over byen i det fjerne, kan ses her på maleriet malet af bergenser kunstner, Tycho Christoffer Jæger (Gjerstad, 2012), der også var ud af de Lange-slægten.

Hvor lang tid vandringen over fjeldvidder, toppe og dale, med hvil imellem på diverse gårde, måske bondepostgårdene har været, kan vi ikke se, men turen har været meget anstrengende uden tvivl, og især på den årstid. Synet af Halden, da de når frem, må have været befriende, så var den værste rejsevej tilbagelagt. Turen videre fra Halden til København er næppe anstrengende i forhold til etappen fra Bergen til Halden. Som beskrevet i afsnittet om marchen igennem Sverige (s.8) blev

⁹ <https://media.digitalarkivet.no/view/42744/177?indexing=>

der fra Halden marcheret i fastlagte dagsetaper med stop på depoter, hvor man fik proviant og overnatning. Mandskaberne skulle selv sørge for nødvendig ekvipering (s.7), men formentlig fordi man vidste, at ikke alle havde nået at anskaffe fornødent fodtøj til den lange march, fik man til turen udleveret nye sko (Feldbæk 1985). Det har nok været godt tiltrængt til den lange march!

Listen over matroserne fra Bergen distrikt med ankomst til Engelholm ses her, med i gruppen var dog desuden 1 sejlmager, 1 bødker og 6 tømmermænd. Da de ikke er nævnt i sørullen, er de ikke taget med her. For 3 af matroserne har det ikke været muligt at finde oplysninger om hvilket fartøj de deltog på.

Liste over matroser fra Bergen med ankomst til Engelholm den 24. marts. Afrejse fra Engelholm den 25. marts. Marchgruppen ledet af Selmer. Disse matroser er opstillet i protokol nr. 1

Nr i liste	Matrosens navn i sørullen	Rullennummer	Orlogsfartøj
60	Andreas Larsen	77-28	”Christiansund”
75	Andreas Monsen Askeland	87-78	”Wagrien”
64	Bastian Haagensen	80-169	
62	Carl Christian Andersen	79-179	”Christiansund”
69	Christian Erichsen	94-281	”Wagrien”
72	Erik Iversen	84-119	”Christiansund”
74	Hans Monsen	86-298	”Wagrien”
79	Hans Nielsen Hauge	91-277	”Wagrien”
78	Helge Jetsemunsen	90-89	”Wagrien”
71	Jacob de Lange	83-267	”Christiansund”
61	Johan Gotlib Warnich	78- 40	”Christiansund”
66	Knud Pedersen Nordstok	93-259	”Wagrien”
70	Lars Christian Sievertsen	82-269	”Christiansund”
59	Lars Larsen Seennog	75-190	”Christiansund”
67	Niels Christian Holm		
76	Ole Gundersen Dybvig	88-55	”Wagrien”
63	Ole Sørensen	92-12	”Wagrien”
68	Peder Nielsen Rask		
65	Peder Pedersen Sortland	81-130	”Christiansund”
58	Petter Andresen	-80	”Wagrien”
77	Rasmus Knudsen	89-11	”Wagrien”

Med kanonbåden ”Christiansund” i alt: 8

Med blokskibet ”Wagrien” i alt: 10

Matrosenes navne er skrevet, som de var noteret i protokollen.

Efter en god nats søvn kan gruppen forlade Engelholm og marchere videre mod København med overfart Helsingborg - Helsingør. I Helsingborg fik de lidt at styrke sig på før overførslen. Vel ankommet til Nyholm er gruppen nok blevet ekviperet, så de er parate til at gå ombord i de udvalgte skibe. Vi får i søindrulleringsprotokollen også oplyst, at Jacob er ombord på Kanonbåden ”Christiansund” fra den 28. marts til den 15. april. Allerede nu ved vi så, at han overlever bataljen med Englænderne, da han stadig er ombord den 15. I bogen, ”Slaget på Reden”, nævner Ole

Feldbæk, at kanonbådene, hvoraf der var 11, kun fik affyret enkelte skud og kun havde få tab. Nu er det ikke slagets gang ombord på "Christiansund" vi skal berette om, men vi kan glæde os over, på mandskabets vegne, at de fik lov at beholde livet. De af marchgruppens deltagere, der ikke skulle være på "Christiansund" kom ombord på blokskibet "Wagrien" og her blev slaget mere alvorligt for de ombordværende. 21 af skibets mandskab blev dræbt og 42 såret.

Jacob overlever heldigvis slaget i Kongedybet og får mulighed for at komme videre i sit liv til søs og i sin hjemby. Efter "Christiansund" viser rullen, at han kommer ombord på orlogsskibet "3 - Kroner" og er til orlogs med den fra maj måned til den 24. august. Om han derefter er rejst hjem til Bergen umiddelbart er uvist.

Hjemme i Bergen har mange med tilknytning til matroser sendt til København i 1801 ingen anelse om hvad de unge matroser er kommet ned til i København. Først den 16. april når budskabet til byen om bataljen med englænderne den 2. april. Købmand Fridrich Meltzer i Bergen, der har efterladt sig en dagbog, skriver den 16. april:

I dag fikk vi etterretning om slaget på Kjøbenhavns red 2. april. Var i huset til "Det dramatiske Selskab" og lærte å marsjere av bombarder Christian Ege.

Ud fra den nævnte dagbog kan man fornemme den ængstelse, der kommer over byens borgere. Vil man kunne komme ud for engelsk angreb på Bergen?

Den 22. april fortsætter Meltzer:

Ekserserte med vollkanonene på batteriet på festningspynten. Alle skipene på Vågen bliver forhalt inn til Solheimsviken og Lungårdsvannet. Og mange folk flytter de kostbareste tingene sin ut på landet eller ombord på skip som ligger utenfor byen. Baterier bliver anlagt på Holmen og på Heggernesset, på Nornes og på Verftet. Garnisonen er blitt forsterket med innkalte nasjonale tropper. Da man er redd for ildebrann, har mange satt vann på loftet i hus og boder.....

Forhyring på briggen "Jørgen"

Omkring 1804 ved vi, at Jacob bor i Bergen i matr. 176 i 1. Rode. Dette svarer til Nordnesvegen 2 på Nordnes. I Undersøgelseskommissionens rulle over sømannskap i Bergen 1804-05 nævnes, at matros Jacob Lange på 23 år med nr. 267 er født i Bergen og døbt i Domkirken. Vi ved også, at i 1804 er Jacob til søs med skipper Ryland fra Bergen.

Kort over Nordnes, Bergen. Kilde Kartportalen BerGIS, <http://bergis.uib.no>

Senere skal vi erfare, at han i 1806 også har en hyre fra Bergen. I den danske forfatter og journalist, Niels Bjørns Hansens bog, "Sorttjærede ligkister", finder vi Jacob nævnt, desuden er vi heldige i at få viden om, at Jacob er forhyret på en brig med navnet "Jørgen". Dette har ført frem til, at vi har fundet frem til en lille håndskrevet bog Jacob har efterladt sig, og som han har skrevet i 1810. I denne bog er et afsnit med titlen, "En reisebeskrivelse". Selve bogen kalder Jacob, "Nyeste Brev-bok". Hans bog befinder sig i dag på Universitetsbiblioteket i Bergen og er digitaliseret og kan ses på internettet¹⁰. Hvordan og hvornår bogen er kommet til biblioteket er uvist, men man formoder, det er nogle skibskammerater fra "Jørgen", der i 1814, efter deres frigivelse fra engelsk fangenskab, har afleveret bogen til en ekstraret, der fandt sted da. Nu har vi så allerede røbet, at Jacob bliver sat i Prisonen, det vender vi tilbage til.

I bogen har Jacob skrevet om rejsen fra Bergen og videre frem. Det skal blive en dramatisk rejse, med et uheldssvangert udfald. Vi skal nu se lidt på, hvad Jacob skriver om rejsen, men først et fint, lidt naiv maleri fra Vågen, et billede der også findes i universitetsbibliotekets samlinger.

Men Jacob skal nu selv berette om rejsen med ladningen af tørfisk til Middelhavet, Jacob skriver:

¹⁰ <http://www.ub.uib.no/avdeling/spes/godbit99/prisonen.htm>

1806 – 11. dec. Forlod vi Bergen vores Fødebye og gik ud med Brigskibet Jørgen dengang førtes af captain Huesland. Vi var bestemt at gaa til Middelhavet og fortsatte vores Reise lykkelig.

Middelhavet 1807 Januar Måned: Passeret vi Gibraltar og kom ind i Middelhavet og satte vores Kurs til Livorno.

Februar: Laa vi udenfor Livorno men formedelst en storm som reiste sig maatte vi søge under... Elba, hvor vi 3. Dagen derefter blev indbragt til Staden Portofrey af en fransk Capert. Vi laa der i en Tid af 5 Dage og fik lidet forfriskning og tillige tilladelse at fortsætte vores Reise videre. Vi lettede altsaa Anker og kom den tredje Dagen ind til Livorno men formedels Fisken var ikke i sønderlig Priis der maatte vi atter lette og satte vores Cours til Napoli hvor vi lykkelig ankom.

Marts: Her maatte man ligge i Carenthene en 14 Dages Tiid men var hver Dag i arbejde med at losse vores Fisk ud.

April: Var vi udlosset og havde tilligemed havt vores Gods nede og forsendt det til og var klar til at tage Baelast ind nu var vi seilfærdig.

Maj 4: Forlod vi Napoli og gik til Carelle som ligger paa Kysten af Calabrien. Kom altsaa lykkelig dertil og modtog vores Ladning som vi fik ind og atter seilklar.

Juli: Natten mellem 12. og 13. July erholdt os et haardt Veir saa at vi forliste begge vores Mersstenger, tilligemed snaumasten, store Mers, og Storemasten beskadiget og alt saa ubrugelig. Juli 13: Satte vi smaaseil til som vi havde og fortsatte vores Reise, vi kom os ind til Plymoute for at faa Skuden eller Skibet repareret og under Haverie. Juli 17: Ankom vi lykkelig til Plymouth og laae vores carentene ud, halte altsaa ind i Havnen hvor Skibet atter blev forfærdiget.

August 24: Atter var vi seilfærdig til at fortsætte Reisen videre. 29: Halte vi vores Landtauger ind og seilte ud af Havnen men blev forbudt at passere af vagthavende Skib som laa paa Rheden. Vi skulle altsaa vente paa en som skulde Convoigere os til London.

September 22. gik frie fra Pleumuth under Engelsk Confoy til London ankom og saae lykkelig dertil.

October 16. blev vi udlosset i Londons Dok.

Novbr. 13. kom de Engelske Røvere og bragte os fra Skibet og vi blev altsaa ført som Krigs-Fanger ført i en Fange-hulk beliggendes ved Tauverhill. 14. blev vi ført fra det Slaverie og blev bragt ned til Fange Skibet beliggendes i Chattoms Rover. 17. ankom vi til det bestemte Skib Bristol

1. April 1808 blev vi ført fra det gamle Slaverie Bristol til et nyere ved Navn Irrisistable hvor vi endnu sidder og piniterer.

Tidspunktet de bliver holdt tilbage er meget uheldigt, nu er krigen mellem England og Danmark/Norge ved at være en realitet igen. Skibet "Jørgen" får som Jacob nævner, ikke lov at returnere til Norge, men bliver beslaglagt og fragten bliver taget i land. Mandskabet er nu indlemmet i den store skare af krigsfanger i Prisonen.

Hvordan den kommende tid bliver, er så godt beskrevet i Niels Bjørn Hansens bog, "Sorttjærede ligkister", så vi skal ikke berette om det her, det kan ikke gøres bedre end i den nævnte bog, hvor vi bl.a. får en beretning om matrosen, Jacob de Lange, og får fortalt noget af det Jacob i breve skriver om Prisonen:

"Her mister man sine bedste aar, min Munterhed, sit Helbred, bliver nøgne og usunde Skabninger" ... Her udholder man et dyrisk Slaverie. Man faar for meget til at døe af og for lidet til at leve af" ...

I Jacobs lille bog kan man læse breve til onkel, en kæreste, hans forældre og breve alene til hans mor. Fangerne har haft mulighed ind imellem for at få og sende breve. I et brev til en kæreste, som han frier til, ønsker han, at hun må blive en god moder for hans 2 børn og en god erstatning for tabet af sin hustru.

Der er søgt i kirkebøger i Bergen for et evt. ægteskab og død for en mulig hustru, samt 2 børn han måtte have. Det er ikke fundet. Han skriver til sin bror, at nu er han gud være lovet sluppet ud af sit fangenskab og er nu ankommet til København. Han nævner også en adresse i Bergen, hvor han nævner at han bor. Dette skulle være i Strandgaten i Bergen. Når han skriver til forældrene studser man lidt. Hans far dør i 1802, hvilket Jacob utvivlsomt har vidst.

Når man nærlæser bogen, må man få den tanke, at noget ikke helt stemmer. Og at hans breve er drømme ud af en forfærdelig hverdag, han som fange er underlagt, en flugt fra virkeligheden og en drøm om en fremtid, han håber at få. Hvor sandheden ligger i dette er vanskeligt at få klarlagt helt. Desværre bliver drømme ikke til virkelighed for ham, han kommer aldrig til at gense sit fædreland, skal det vise sig. Her ses nogle udsnit fra hans bog. Først til "Min uforglemmelige Pige", dernæst et udsnit fra brev til broderen, hvor han nævner han er frigivet. Som man ser, har han haft en fin håndskrift og skriver korrekt og meget læseligt, dette tyder på han har haft en god skolegang i sin hjemby.

Jacob er stadig i fangenskab efter 1810 og skal forblive der lidt endnu. Af og til bliver fanger frigivet til hjemrejse, men Jacob er ikke blandt de heldige.

Englænderne førte protokoller over det meget store antal fanger og i fangeprotokollen, der kan ses på Digitalarkivet.no under: "fanger i England – norske prisonfanger i England 1807-14", kan man læse, at Jacob Dalana, der blev taget på skibet "Jurgen" og befandt sig i Plymouth, var blevet taget til fange den 28. aug. 1807 og døde af tæring den 3. januar 1811. Han var 28 år og var født i Bergen. Dette "Dalana" må være fejlskrevet for de Lange. Man finder ved søgning ingen i Bergen med dette navn "Dalana" og med den rigtige alder, men oplysningerne passer fint på at det er Jacob de Lange der menes og alderen ved fangenskabets begyndelse. I fangeprotokollen, der er afskrevet og findes på "digitalarkivet.no", kan vi se, hvem der var med "Jørgen". Vi kan konstatere, at mandskabet består af en styrmand, Elias Halversen på 30 år. Skipperen bliver mærkeligt nok ikke nævnt. Desuden en dreng, Johan, på 11 år, en bådsmand, Staale på 41 år, tømmermanden Ole Eliassen på 36 år, samt matroserne, Christoffer på 22, Torbjørn på 21, Gjert på 20 samt Ole på 28 år. Stort set alle navnene var i materialet fra fangeprotokollen stavet meget mærkeligt. Styrmanden Elias nyder frihed i land, selv om han er fange. Denne frihed fik officerer fra skibene. Af "Jørgens" mandskab dør Jacob og Ole ombord på fangeskibet "Bahama". Resten bliver enten overført til andre skibe, og drengen Johan og bådsmanden Staale, bliver løsladt i 1814. Om de øvrige kommer hjem igen og hvorfra og hvornår evt. er uvist.

Jacobs rejse tager sin afslutning ved stranden, ud for hvor fangeskibene er beliggende. Niels Bjørn Hansen nævner i sin bog, at de døde fanger bliver begravet uden ceremoni ved stranden. Ringen er sluttet. Vi har til dels fulgt Jacob fra fødslen til hans march fra Bergen til København. Hans udrejse igen fra Bergen og det umenneskelige liv i prisonen, før hans liv tager en ende den 3. januar 1811. En af Bergens sønner kom aldrig hjem igen og en mor mistede sin søn.

KNUD OLSEN FAGERENG OG ELLING NIELSEN

Knud Olsen Fagereng var bonde- og fiskersøn fra Averøya, lige ved Kristiansund på Nordmøre, født den 27. november 1782 på gården Rånes og døbt den 1. december samme år. Senere flyttede han sammen med den øvrige familie til gården Fagereng og kom således til at tilføje dette som sit efternavn. Som attenårig forlod han forældrene Ole Knudsen Rånes Fagereng (1754-1810) og Mari Gunnersdatter Kongshaug (1751-1813) og fire søskende for at aftjene militærtjeneste. Folketællingen fra februar i 1801 viser at han ikke var hjemme, men at han var udkommanderet som matros i hans majestæts søtjeneste tilhørende Trondhjems distrikt.

Vi har oplysninger der bekræfter, at Knud var med i slaget, men vi ved ikke hvordan han kom til København, da han ikke er at finde i marchlisterne for de som gik igennem Sverige. Vi får at vide, at han i tiden omkring slaget holdt sig tæt sammen med en nabo fra Averøya, Elling Nielsen Tungset Øvre - "Elling fra Bønå", som han ble kaldt. Han var født den 8. december 1779, og døbt den 12. december samme år¹¹. Som for Knud, må vi formode, at han heller ikke deltog i marchen igennem Sverige, da hans navn ikke findes i nogen optegnelser derfra.

Knud findes indrulleret i 1800, hvor han har nr. 277 og er med orlogsskibet "Arveprinsen" fra den 12/7 til den 1/11¹².

The image shows two pages from a military record book (FT 1801). The top of the pages features handwritten names: 'Knud' on the left and 'Elling Nielsen' on the right. The pages are filled with columns of data, including names, ranks, and dates, with significant handwritten annotations and signatures. The columns are organized into sections for 'Tilkommer' (Arrival) and 'Tilkommer' (Departure) for the ship 'Arveprinsen'.

Vi har en formodning om, at Knud afmønstrede i København i november 1800, og blev i byen også i 1801. Ved en søgning i folketællingerne finder vi en ugift matros, Knud Olsen, men med fødselsår 1783. Det må formodes, at det er den rigtige Knud, for på den samme adresse finder vi også matros Elling Nielsen, født 1781, et fødselsår som åbenbart også er forkert. Vi må dog formode, at det er de rigtige personer, vi har fat i. De er begge logerende hos Niels Andersen Huck og hans kone, Ane Cathrine Michelsdatter, på matrikel 420, Sankt Annæ Vester kvarter. De bor sammen med flere andre enrullerede matroser og musketerer fra Sjællandske regiment. De har ganske givet alle deltaget i slaget på Københavns red. Nedenstående vises udskrift fra FT 1801, som publiceret i Dansk Demografisk Database.

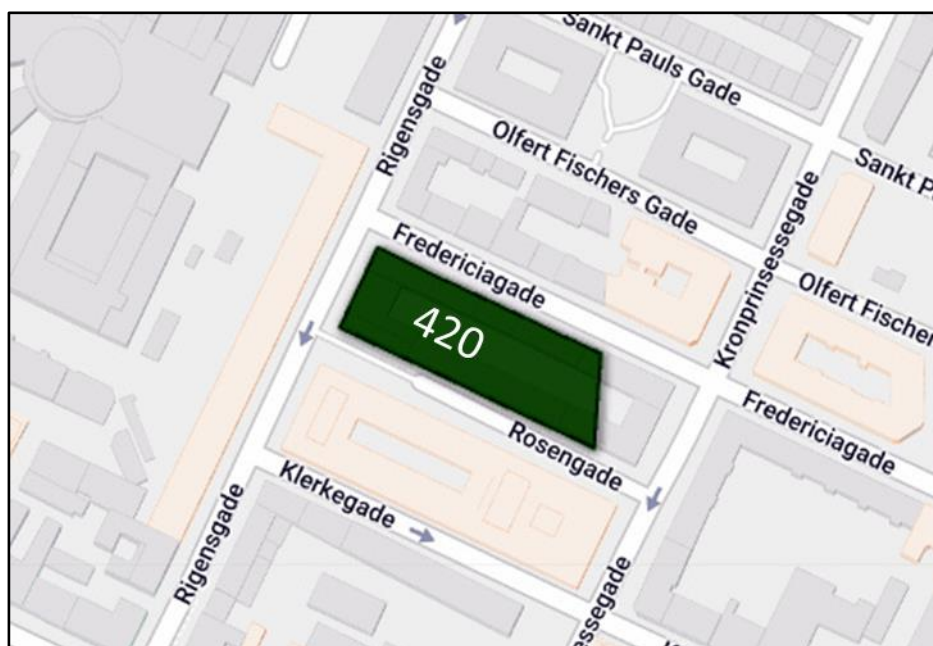
¹¹ <https://www.digitalarkivet.no/kb20070912660463>

¹² <https://media.digitalarkivet.no/view/42831/165?indexing=>

**København, København (Staden), Sankt Annæ Vester Kvarter,
Sankt Annæ Vester Kvarter, Matr. 420, 2940, FT-1801, A5029**

Navn:	Alder:	Status:	Stilling i familien:	Erhverv:	Fødested:
Niels Andersen Huck	35	Gift	Huusbond	Høker	
Ane Cathrine Michelsdatter	33	Gift	hans Kone		
Niels Andersen Holmstrup	22	Ugift	Logerende	Musketeer Sj.R.	
Otte Kiøbenhavner	23	Ugift	Logerende	Musketeer Sj.R.	
Søren Hegerup	21	Ugift	Logerende	Musketeer Sj.R.	
Knud Petersen	27	Ugift	Logerende	Enr. Matros ?	
Jens Frandse	20	Ugift	Logerende	Enr. Matros	
Elling Nielsen	20	Ugift	Logerende	Enr. Matros	
Torsten Torstesen	19	Ugift	Logerende	Enr. Matros	
Knud Olsen	18	Ugift	Logerende	Enr. Matros	

Ved at søge i matrikelkortet for København i det pågældende tidsrum finder vi, at Sankt Annæ Vester Kvarter omfatter Nyboder med omkringliggende bebyggelse, og matriklen 420 ligger, som vist på kortet, ligger tæt opad selve Nyboder.

Kilde: www.kbharkiv.dk/kbharkiv/collections/matrikelkort

For at finde mere om Knud i København i 1801 går vi efter indrulleringsnummer 277 og ganske rigtigt, der er en Knud, men han har nu fået efternavnet Nielsen!¹³ Det er svært at forstå, at en sådan fejl kan forekomme i rullen, men hvis Knud og Elling har været så meget sammen, som det hævdes, kunne det da tænkes, at de har været opfattet som brødre, begge med efternavnet Nielsen?

¹³ <https://media.digitalarkivet.no/view/42835/110?indexing=>

I den norske rulle for Trondheim distrikt, 1800 findes Elling som nr. 443, et nummer han også har i København i 1801, hvor han er på fregatten ”Hielperen”¹⁴, som var et af de mindre skibe, der var med i slaget.

Knud var om bord på blokskibet ”Dannebrog”, hvor det gik grueligt galt og skibet kom i brand og drev af fra sin position. Vi kender ikke de præcise detaljer om Knuds skæbne, men det er ingen tvivl om, at det har været en voldsom oplevelse. Den historie han har fortalt hjemme er overleveret i mange slægtled, og er her genfortalt af Randi Elisabeth Hagen:

I påsken 1801 befandt Knut sig på Københavns red. Han var i en av prammene med kanoner. Disse lå mellem de gamle skibe som var ankret op i defensionslinje som forsvar for København. Knut var en av mange tusinde dansk-norske mænd som var der ude den dag. Under angrebet fra englænderne på skærtorsdag 2. april, blev prammen Knut sad i sænket og han endte i bølgerne. De andre i båden kæmpede også for livet, nogen klarede sig ikke. Knut og Elling fandt en stor åre som de greb fat i. Denne ble redningen deres idet de svømmed i land til København sammen.

¹⁴ <https://media.digitalarkivet.no/view/42835/170?indexing=>

Vi får det ikke helt til at passe, at også Elling skulle være havnet i bølgerne, da fregatten ”Hielperen”, som han var på havde en helt anden position, og havde trukket sig ud af slaget inden ”Dannebrog” blev sat i brand. Elling forblev på ”Hielperen” til september 1801, mens Knud kom om bord på ”Neptunus”, hvor han også blev til september 1801. Det kan så være, de sammen er taget tilbage til Norge, hvor vi har den mundtlige overlevering som fortsætter:

Særligt i Gudbrandsdalen ble det lange, slidsomme dage til fods, på vej nordover til kysten. Knud og Elling havde med sig bajonetter, og dette kom til at blive deres redning. Når de udsultet efter vandringen tog ind på gårde i Gudbrandsdalen, og gårdsfolk ikke bød frivilligt på mad, måtte de true med bajonetterne. De kom tilbage til Averøya en sen efterårsdag i 1801. På Fagereng havde de mest opgivet håbet om at se sønnen Knud igen. De troede ikke sine egne øjne da en soldat kom på vejen op til gården. Han var ikke til at kende igen så træt, snavset og skægget han var blevet. Han lignede ikke i det hele taget ikke den ungdom som havde forladt gården nogle måneder tidligere. I historien heder det sig at han måtte overbevise familien om hvem han var. Da det gik op for dem at det var odelsgutten som havde kommet hjem igen i god behold var det stor glæde på Fagereng.

Randi Elisabeth Hagens historie afsluttes på denne måde:

Fem år efter slaget på Reden giftede Knud sig med sin Eli i Kornstad kirke på Averøya¹⁵. De mistede sine to første børn, men fik dernæst mange børn som levede op. Knud tog over gården etter sin far og levede godt der av gård og fiske til han gik bort i 1849, 66 år gammel. Han har mange hundrede efterkommere i ind- og udland. Historien om Slaget på Reden er gået i generationerne på Fagereng frem til i dag.

Elling blev også gift efter at han kom hjem fra slaget i 1801. Den 8. juli 1804 blev han viet til sin hustru Ane Andersdatter¹⁶. Han blev far til to sønner, Peder Ellingsen Hulvog og Anders Ellingsen Sildset. Det lader til, at han så sent som i 1837 blev gift for anden gang med enken Ane Olsdatter Bolli¹⁷, et ægteskab som ser ud til at have været barnløst.

Knud og Elling var i aktiv orlogstjeneste flere gange senere. De optræder bl.a. i en oversigt fra 1804, hvor de har været med i flere togter¹⁸.

¹⁵ <https://www.digitalarkivet.no/view/327/pv00000001535615>

¹⁶ <https://media.digitalarkivet.no/view/16097/115>

¹⁷ <https://media.digitalarkivet.no/view/2281/276>

¹⁸ <https://www.digitalarkivet.no/ru20100920710294>

Nordmørs Fogderie Næsby Englav.					Nærings- Veie.												Anmærkninger.									
Romsbalds Amt 1804					Befarenhed.				Fik Sø- Patent Anno		Hvornag Forfæmning		Matrikel Skyld.		Har til Orlogs gort Sø- Tog tet.		Er tjenst dyg- tig.		Er i Farten.		Kom hiem	Befries for Udskrivning fom				
Lagd.	No.	Bebornes, Fædrenes og Sønnernes Navne.	Fødested.	Al- der.	Höi- de.	Ophold- sted.	Handfæren.	Halsfæren.	Sømandt.	Udseende.	Om han er givt.	Hvor mange Børn.	Matrikel.	Skyld.	Fi- skerie.	Er til Orlogs gort Sø- Tog tet.	Er tjenst dyg- tig.	Fr- hviiket Toiddet.	Skippe- rens Navn.	den	Fæ- drens Hielp.	Gærd- mand.	U- tjenst dyg- tig.	Under Ud- skriv- nings Alde- ren.	Fræ- varen de.	
16	25	Elling Sjöfen	Østby 1770	36	5	Østby					1	2	1	33	ja	2	ja									1807 1809 1810
16	25	Jacob Johannsen Wiisnes	Østby 1770	36	5	Østby					1	2		18	ja	1	ja									1807 1809 1810
16	25	Kristen Olsen	Østby 1770	36	5	Østby					1	2	1	3	ja	2	ja									1807 1809 1810

PEDER LARSEN

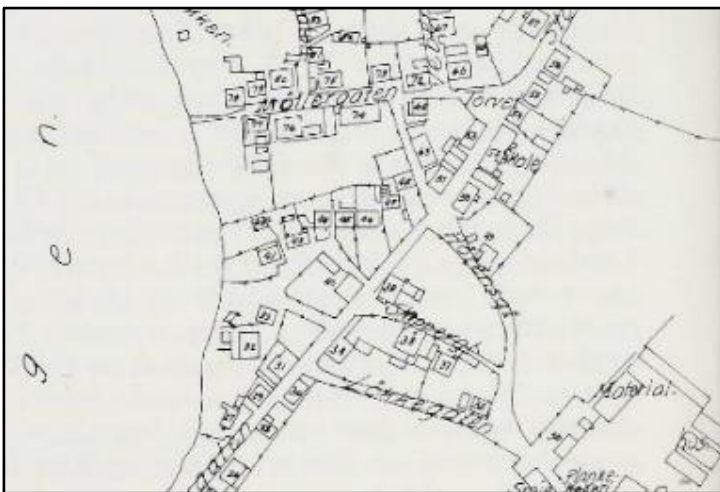
Peder kom til verden i en af de små huse på ”Krugetomten”, Skippergade. 2, på det lille strandsted Østre Halsen en gang i det tidlige efterår 1756, og blev døbt den 10. oktober samme år i Tjølling kirke, som stedet tilhørte. Tjølling er landområdet mellem Larvik og Sandefjord, og strandstedet Østre Halsen lå så tæt på Larvik, at det nu er en del af Larvik by i Vestfold. Hans forældre var skipper Lars Olsen og Jøran Olsdatter. Foruden Peder havde de en anden søn, Ole (1751-1812), som også var skipper. Lars døde på en langtur til Vestindien i 1760 (Krohn-Holm, 1972).

Vi ved ikke noget om Peders tidlige barneår, men vi ved, at han blev konfirmeret i Tjølling kirke i 1772. Det vil så sige, han var en af de ældre matroser, og var fyldt 44 år da han deltog i slaget i 1801.

Den smukke Tjølling Kirke, oprindelig fra tidligt 1100-tal. Foto: Elisabeth Lysebo.

Men inden det registrerer vi, at han blev gift med Karen Hansdatter (født 1758) den 4. november 1783. Det er bemærket, at de blev viet i hjemmet 'efter kongelig allernaadigste bevilgning', og adressen var nu Skippergade 4, hus nr. 45, Østre Halsen. Dette var huset, hvor Karen var født og vokset op, men hendes far, matros Hans Tolvsen var død i 1761, og hendes mor, Malene Larsdatter, døde i 1782. Peder overtog så huset som ejer i 1783, da parret blev gift. Deres børn var 1. Lars f.1785, 2. Hans f.1788, 3. Tolv f.1791, 4. Inger f.1794 og 5. Malene f.1797.

Udsnit af kort Østre Halsen, ca. 1900, husnumre ændret. Kilde: Krohn-Holm 1972.

Som Peder, var også sønnen Lars matros. Han overtog som ejer af huset efter farens død i 1801, men døde selv i Holland i marts 1836. Han var om bord på skibet "Christiane" med kaptajn F. Ellingers, og var så uheldig at falde over bord under fortøjning af skibet og druknede¹⁹. Peders barnebarn, som også blev døbt Peder, blev sejlmager, og blandt de øvrige efterkommere, som for en stor dels vedkommende boede på Østre Halsen, var der flere matroser, skibstømmere og folk med andre erhverv indenfor søfarten (Krohn-Holm, 1972).

Oprindelig Skippergade 4, nu renoveret og adresse Skipperløkken 8. Foto: Elisabeth Lysebo

I sørullen for 1801 er Peder enrulleret som tømmermand med patentnummer 75, og det er noteret, at han tjenstgjorde på stykprammen Hajen fra den 31. marts til slaget den 2. april. I rullerne for de tidligere år ser det ud til, at han i 1794-95 var om bord på orlogsskibet "Sjælland"²⁰, og i 1796 på fregatten "Havfruen"²¹.

Tilkommer:										Tilkommer:										Tilkommer:									
Tilkommer:		Købsgænge				Tilkommer:				Tilkommer:		Skibets Navn		Tilkommer:		Et Maaned		Miszellig		Aarsagen		Købsgænge				Køb-		Tilkommer:	
Lidende	Patent	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	Stavn	
1797-78																													

Kilde: Digitalarkivet, RA, Sjøetaten, F/L0135: Bragermes distrikt, bind 2, 1801

¹⁹ <https://urn.digitalarkivet.no/URN:NBN:no-a1450-kb20070427630333.jpg>

²⁰ <https://media.digitalarkivet.no/view/42629/172?indexing=>

²¹ <https://media.digitalarkivet.no/view/42629/172?indexing=>

Hans tilhørsforhold i 1801 er opført som Laurvigen Bye (nuværende Larvik), hvilket kan undre, da Østre Halsen ligger på østsiden af åen Numedalslågen og Laurvigen ligger på vestsiden af denne å. Halsen tilhørte Tjølling sogn, men lå meget perifert i dette, så det kan være, at man følte et stærkere tilhørsforhold til beboerne på den anden side af åen, hvortil der var regelmæssig færgedrift.

Men inden vi kommer til slaget på Københavns red kan vi berette, at Peder deltog i marchen igennem Sverige, hvor han ankom til Varberg den 27. februar sammen med de 30 øvrige deltagere fra Laurvigen Bye under Bragnæs distrikt. I samme gruppe var der også 9 matroser fra Tjølling, 14 fra Kragerø og 6 fra Solum, totalt 60 mand. Gruppen forlod Varberg igen om morgenen den 28. februar for at forsætte marchen mod syd.

Den samlede gruppe med de 60 mand ankom til Engelholm den 2. marts, hvor de overnattede til den 3. marts og fortsatte så i god orden mod Helsingborg og overfarten til Sjælland. Vi kan kun ræsonnere os frem til hvilken tjeneste Peder havde ved ankomsten til København hvor han må være ankommet den første uge eller så i måneden, og han er først registreret som tjenstgørende på stykprammen "Hajen" den 31. marts. En stykpram er en forholdsvis lille pram, der ikke stikker dybt, men er solid bygget og kan bære store kanoner. I dette tilfælde havde den 18 kanoner og en bemanning på 175 mand med den norskfødte sekondløjtnant J.N. Müller som chef.

Stykprammen "Hajen" var det sidste fartøj, der blev klargjort på Nyholm, og derefter bugseret ud i Kongedybet den 31. marts. Det er således tænkeligt, at Peder Larsen, som også var uddannet tømmermand, har været med til at klargøre prammen sammen med Holmens faste håndværkerstab inden den blev lagt ud. Fordi den kom så sent på plads, bestod bemanningen nemlig kun af håndværkere og soldater (Feldbæk, 1985). Den fik en meget central position mellem blokskibene "Dannebrog" og "Kronborg". Faktisk var der også problemer med at få prammen ud på denne position, da den gik på grund syd for Lynetten, og kom først fri morgenen efter at bugseringen var startet, og endelig på plads om eftermiddagen den 1. april. Sekondløjtnant Müller var klar over, at den uøvede besætning havde hårdt brug for eksercits forud for det nært forestående slag. Han purrede derfor mandskaberne kl. 5 om morgenen den 2. april og beordret kanoneksercits inden der blev tale om morgenmad. Det var den første og eneste øvelse de fik inden slaget gik i gang.

På trods af sin helt centrale position i slaget holdt "Hajen" forbavsende godt stand i den første del af slaget og havde efter den første time kun fire sårede. Dette skyldtes delvis, at de store engelske linjeskibe lige ud for den lille pram koncentrerede sin ild mod de større danske skibe på hver side af prammen, og englænderne kendte ikke så godt stykpramme, som lå meget lavt og var svære at få indstillet kanonerne på. Hertil var "Hajen" bedre beskyttet end andre skibe derved, at der var polstring med tovværk og sejldug langs rælingen, så man undgik træsplinter ved kuglernes nedslag, som ellers var den store 'dræber'.

Men denne 'lykkelige' situation skulle ikke blive ved. Henimod slutningen af slaget, da "Dannebrog" var skudt i brand og drevet af nordover koncentrerede de to store engelske linjeskibe "Glatton" og "Elephant", den sidste med Nelson om bord, sine henholdsvis 56 og 74 kanoner direkte mod den lille stykpram. Overmagten blev for stor, men den holdt ud helt til kl. 14.45, dvs. kun et kvarter før ilden blev indstillet, og sekondløjtnant Müller måtte give ordre om at stryge flaget. Det var imponerende, at af den 175 mand store besætning var kun 7 døde og 6 sårede, en af de laveste tabsprocenter i slaget. Én af de dræbte var Peder Larsen, tømmermand og matros. De overlevende blev taget til fange og overført til "Elephant" hvor Nelson udtrykte sin store respekt for den indsats og tapperhed man på "Hajen" havde ydet i slaget.

Efter slaget blev døde og sårede bragt i land så hurtigt man kunne komme til det, vel vidende, at engelske barkasser patruljerede i farvandet for at borde de skibe, der havde strøget flaget. Der var også døde, som var blevet lempet over bord og således ikke registreret, og enkelte af mandskaberne var 'bortblevne', dvs. de var forsvundet eller deserteret i slagets sidste timer.

Vi må formode, at Peder Larsen var en af de faldne, der blev registreret og bragt i land, da der kort og koncist på hans rulle er påtegningen **skudt**. De døde var samlet ved Søkvæsthuset, og den 5. april, som var 1. påskedag, blev alle faldne kl. 11 kørt ud, efterfulgt af et sørgetog, igennem Østerport til skibskirkegården, nuværende Holmens kirkegård. Der er lidt forskellige opfattelser af, om de faldne blev begravet i kister eller, som en beskrivelse i den danske søofficer Peter Schiønnings dagbog lyder, "blev kørt i tildækkede rustvogne, uden kister, og blev nedgravede mange samlede i dertil opgravede store kuler på kirkegården", antallet estimeret til over 100 i tallet (Hansen, 2012). På gravstedet er der senere opsat en obelisk og en mindetavle i marmor med indskriften "Den Krands som fædrelandet gav, den visner ej på falden Krigers Grav".

Gravminde med obelisk og marmorplade på Holmens kirkegård. Foto: Torger Børresen

EFTERORD

I årene efter slaget blev deltagerne fejret som store helte og der blev opsat hædersminder og arrangeret optrædener til hyldest for de tapre krigere over hele Danmark. Den kongelige skuespiller Hans Christian Knudsen rejste land og rige rundt for at holde beretningen om slaget levende i befolkningen, dog kun i Danmark. Så vidt vides var der ikke sådanne optrædener i Norge for at hædre de norske matrosers indsats.

Mange af minderne blev vakt til live igen i 2001 ved forskellige arrangementer i Danmark, og bogen ”Kampen i Kongedybet – Slaget på Reden” blev udgivet med omtaler af hvordan heltene efter slaget blev fejret (Mentz, 2001).

Hvis vi skal knytte nogle ord til hvilken indsats de norske deltagere i slaget ydede, er dette stort set ikke et tema som omtales af de fleste historikere, sandsynligvis med henvisning til, at det var ’en for alle og alle for en’. Det vil sige, man kæmpede side om side uden hensyn til rang eller stand (Mentz, 2001). Mange af officererne trådte også til ved betjening af kanoner og det generelle arbejde på skibene. Der er dog én historiker, den norske kommandør Olav Bergersen, der i sin analyse fra 1966 fremhæver, at de norske matroser ydede en bemærkelsesmæssig indsats, hvilket bl.a. kunne ses på antal hædersmedaljer. Af de 23 medaljer tildelt ordinært enrøllerede søfolk, gik 16 af disse til norske matroser, 7 til danske, og 1 til en slesvigsk kvartermester. Hertil fik 4 soldater fra det norske Livregiment også medaljen for deres indsats som musketerer. Det er en flot indsats, men mon ikke det er bedst, at hædre alle deltagere for en formidabel indsats, hvor man kæmpede imod den stærke engelske ’krigsmaskine’ og klarede sig absolut hæderligt.

Et spørgsmål, som uvægerligt dukker op er, hvordan alle de norske søfolk der var udskrevet til slaget kom sig hjem igen. I eftertid tænker man vel, at når slaget var overstået og våbenhvile aftalt, så kunne mandskaberne igen sendes hjem. Men sådan var det nok ikke helt. For man vidste ikke rigtigt om våbenhvilen også blev overholdt. Den engelske flåde sejlede ind i Østersøen, og neutralitetsforbundet var ophævet, så alle ting kunne ske. Der gik derfor flere måneder før man fik overblik over den nye situation, Dog ser det ud til, at bemanningen på skibene blev reduceret udover efteråret og da dette formentlig skete over et længere tidsrum, så kom også de norske deltagere til at begive sig på hjemvej på forskellige måder. Enkelte forblev også i Danmark, og mange søfolk, både danske og norske, kom til at gøre tjeneste i Holland, hvor man blev engageret på skibe, som skulle deltage på Frankrigs side i Napoleonskrigene (Green, 2015).

Atter andre kom ud på skibe, som blev kapret af englænderne og sat i fangenskab på de såkaldte prisonskibe i perioden 1807-14 (Hansen, 2017). Jacob De Lange, som er omtalt i et tidligere kapitel, var en af disse. Men det lader til, at langt de fleste, der overlevede, vendte tilbage til et familieliv hjemme i Norge hvor de kom fra. Dog må oplevelserne i København den 2. april have sat dybe spor, noget vi har forsøgt at berette om i beskrivelserne om de udvalgte matrosers skæbne.

ORDLISTE

Aftakling – fjernelse af master og rigning på orlogsskib

Blokskib – skrog af større orlogsfartøj anvendt til artilleriformål uden master og rigning

Bombefartøj – specialkonstrueret, relativt lille fartøj med en eller to morterer midtskibs

Flydebatteri – specialkonstrueret flåde armeret med kanoner

Kanonbåd – specialkonstrueret ro- og/eller sejlfartøj med kanoner i stævnen

Kardæsk – ammunition bestående af jernstumper i en lærredssæk eller beholder af blik eller træ

Linjeskib – største orlogsskib med to eller tre gennemgående batteridæk

Skanse – forhøjet del af øverste dæk akter

Skråsæk – se kardæsk

Spring – tov fastgjort til ankertov for at kunne svaje (dreje) skibet på ankerpositionen

Stykpram – specialkonstrueret, lav artilleripram med et stort antal kanoner

Sølimit – værnepligtig fra kystegne udenfor regulære udskrivningsdistrikter

Varpe – hale et fartøj fra én position til en anden (se beskrivelse s. 8)

LITTERATUR

- Bardenfleth, J.F. 1801: *Udkast til en militair Beskrivelse af Slaget på Kiøbenhavns Rhed den 2den April 1801*. Joh. Fred. Schultzs Kongelige Universitetsbogtrykker
- Berg, G.F. 1979: *Averøy Bygdebok, Bind I, Averøy Kulturstyre*
- Berg, L. 1980: *Tjømmø – En Bygdebok*, II oplag, Tjøme Kommune
- Bergersen, O. 1966: *Nøytralitet og Krig, En sjømilitær studie, Bind II*. Ingar Weyer Tveitan Forlag, Oslo.
- Bertelsen, T. 2005: *Saaledes som brugelig er mellem civiliserede Nationer – Engelske og svenske krigsfanger i Bergen i årene 1801 og 1808-1810*. Bergensposten, nr. 3, Statsarkivet i Bergen,
- Bork, E. 1974: *Den danske marines uniformer gennem tre århundreder*, Strubes Forlag, Viborg, s.190-191
- Drolsum, A.C. 1917: *Slaget paa Kjøbenhavns red den 2den april 1801*. I For Norges Sag, s.30-44, Jacob Dybwads Forlag, Christiania
- Feldbæk, O. 1985: *Slaget på Reden*. Politikens Forlag, København
- Feldbæk, O. 1997: *Danmark-Norge 1380-1814, bind IV Nærhed og adskillelse*, Universitetsforlaget
- Gjerstad, J. 2012: *Bergen slik den var – Tycho Jæger – en glemt billedkunstner*, Årbog 2012, Bodoni forlaget, Bergen
- Green, J. 2015: *Det store bedrag - om danske og norske søfolk i Napoleons tjeneste 1808-1813*, Forlaget Grifo, København
- Hansen, N.B. 2012: *En visnet blomst i hæderskrandsen*, Forlaget Den Blå Ugle, Brønshøj
- Hansen, N.B. 2017: *Sorttjærede ligkister*, Forlaget Den Blå Ugle, Brønshøj
- Holmsen, C.1953: *Fra den gamle innrulleringen i "Bragncæs District"*, Drammen Museums Årbok 1948-1953
- Jeppesen, H. 1981: *Matroser til den dansk-norske flåte 1770-1802*, Norsk Sjøfartsmuseums Årbok
- Jørgensen, P.J. 1976: *Modtagerne af medaljen for slaget på reden 2. april 1801*. Antikvariat Richard Levin ApS, København
- Kristoffersen, H.R. 2004: *En reise på nordens eldste postveier, s. 110-113*. Postens historiske samlinger, Oslo
- Krohn-Holm, J.W. 1972: *Tjølling bygdebok, bind III, Gårder og slekter*. Tjølling Kommune

Mentz, S. 2001: *Kampen i Kongedybet, Slaget på reden*, Gyldendal, København

Vigeland, N.P. 1970: *Sør-Audnedal bygdebok I Bygd og bygdeliv*, s. 283, Sør-Audnedal Bygdesogelag

Rigsarkivets arkivalier

- (1) Arkivskaber: Stockholm, diplomatisk repræsentation
Arkivserie: Akter vedr. neutralitetskonventionen af 16. dec. 1800
- (2) Arkivskaber: Reviderede Regnskaber, Sømilitære Regnskaber
Arkivserie: Regnskaber for indrulleredes transport gennem Sverige
- (3) Arkivskaber: Søindrulleringen
Arkivserie: Indrulleringsbøger for norske distrikter
Løbenummer: 37
Indhold: Frederikshald, Bragenæs og Christianssand 1801 mm.
- (4) Arkivskaber: Generalkommissariatet (Søetaten), Etatsråd C.F. Krabbe - embedsarkiv
Arkivserie: Materiale
- (5) Arkivskaber: Finanskassedirektionen, Assignationskt., Dansk Norske Afdeling
Arkivserie: Udgiftsreglementer for Søetaten
Løbenummer: 115 - 116
Indhold: 1793 – 1801
- (6) Arkivskaber: Admiralitets- og Kommissariatskollegiet, Admiralitetet
Arkivserie: Telegrafjournaler
Løbenummer: 1786 – 1793
- (7) Arkivskaber: Generalkommissariatet (Søetaten), Søkvæsthuset
Arkivserie: Fremmede søfolks ophold, samt indkommende, udgåede og døde af udkommanderet mandskab
- (8) Arkivskaber: Generalkommissariatet (Søetaten)
Arkivserie: Skibsjournaler (Styrmandens kladdejournal)
Løbenummer: 749a - 749b
Indhold: Tre Kroner Orlogsskib 1801 -

Det Kongelige Biblioteks arkivalier

- (1) Nogle dagbogsoptegninger vedr. slaget 2. april 1801. Håndskriftsamlingen, (Ny kgl. Saml. 260)
- (2) Peter Ramshart. Forarbejde til hans værk om den Danske flåde (Ny Kgl. saml. 1680. I-II).

Forsvarets bibliotek

Liste over kvæstede og døde efter Slaget på Reden 2. april 1801. Udarbejdet af kommandørkaptajn H.F. Kiær, maj 1959, scannet af Jørgen Green

Digitalarkivet, Norge: www.digitalarkivet.no

Søroller, kirkebøger, folketællinger, skiftedokumenter, m.v.

Nasjonalbiblioteket, Norge: www.nb.no

Bygdebøger, div. litteratur

Aviser

- Helsingørs Kongelige privilegerede inden- og udenlandske Efterretninger (1799-1810)
- Kiøbenhavns Kongelig alene privilegerede Adresse-Contoirs Efterretninger (1759-1854)
- Stockholms Post-Tidningar, Thorsdagen den 26. Martii, År 1801